

สถานการณ์การค้า มันสำปะหลัง โอกาส และแนวทาง การพัฒนา อย่างยั่งยืน

บทสรุปผู้บริหาร

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านการเกษตร การค้า และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง มันสำปะหลังมีบทบาทเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตอาหารสัตว์ แป้งมันสำปะหลัง เอทานอล และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหลายประเภท ปัจจุบัน ประเทศไทยครองอันดับ 3 ของโลก ในด้านปริมาณการผลิต และยังเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังรายใหญ่ที่สุดของโลก ด้วยมูลค่าส่งออกปี 2567 ประมาณ 3,133 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 33.8 ของโลก และมีตลาดส่งออกที่สำคัญ 5 อันดับแรก ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย สหรัฐอเมริกา และไต้หวัน

ภาพรวมการผลิตมันสำปะหลังในประเทศไทย

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากระดับสูงสุดที่ 35.1 ล้านตันในปี 2564 ลดลงเหลือประมาณ 26.8 ล้านตันในปี 2567 สาเหตุสำคัญมาจากหลายปัจจัย อาทิ ภัยแล้ง โรคระบาดพืชโดยเฉพาะโรคใบด่างมันสำปะหลัง และปัญหาดินเสื่อมโทรมจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวติดต่อกันยาวนาน โดยเฉลี่ยผลผลิตต่อไร่ของไทยลดลงจาก 3.6 ตัน/ไร่ เหลือเพียง 3.3 ตัน/ไร่ ในช่วงเวลาดังกล่าว ขณะที่ประเทศคู่แข่งอย่างกัมพูชาและอินโดนีเซียมีการปรับปรุงพันธุ์และเทคนิคการปลูก ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สะท้อนถึงแนวโน้มที่ไทยอาจสูญเสียความสามารถในการแข่งขันหากไม่มีการเร่งพัฒนา

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมอื่น ๆ ที่กระทบต่อการผลิต ได้แก่ ต้นทุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยและพลังงาน ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังการระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ต้นทุนการเพาะปลูกต่อไร่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15-25 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้า ทำให้เกษตรกรบางส่วนลดพื้นที่ปลูก หรือเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ให้ผลตอบแทนดีกว่า หรือต้นทุนต่ำกว่า เช่น ทุเรียน อ้อยโรงงาน และยูคาลิปตัส

สถานการณ์การส่งออกและตลาดต่างประเทศ

ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังที่ไทยส่งออกมีหลากหลายประเภท ตั้งแต่ มันเส้น มันอัดเม็ด กากมันสำปะหลัง ไปจนถึงแป้งมันสำปะหลังดิบและแป้งมันดัดแปร โดยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2565- 2567) โครงสร้างการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยผลิตภัณฑ์แปรรูปอย่างแป้งมันสำปะหลังมีสัดส่วนการส่งออกเกินร้อยละ 50 ของมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังทั้งหมดของไทย สะท้อนการยกระดับอุตสาหกรรมจากการขายวัตถุดิบไปสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่ม

อย่างไรก็ดี การส่งออกมันสำปะหลังไทยยังมีความเสี่ยงจากการพึ่งพาตลาดจีนเป็นหลัก โดยสัดส่วนการส่งออกไปจีนคิดเป็นกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณรวม ความผันผวนของนโยบายจีน เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายอุดหนุนข้าวโพด หรือการลงทุนในเทคโนโลยีชีวมวลทดแทน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความต้องการนำเข้ามันสำปะหลังจากไทย โดยในปี 2566-2567 การส่งออกของไทยหดตัวลงอย่างมาก ทั้งจากผลผลิต

ภายในประเทศที่ลดลง และภาวะเศรษฐกิจโลกที่ซบเซา โดยปี 2567 มูลค่าการส่งออกลดลงร้อยละ 15.6 จากปีก่อนหน้า

โอกาสและแนวทางการพัฒนาในอนาคต

แม้ต้องเผชิญความท้าทายหลายด้าน แต่อุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยยังมีโอกาสในการเติบโตและสร้างความยั่งยืนหากมีการปรับตัวอย่างเหมาะสม โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้ (1) **เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต** ส่งเสริมการใช้พันธุ์มันสำปะหลังใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง ทนแล้ง และต้านทานโรค สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่ และการจัดการดิน ที่ยั่งยืน สนับสนุนโครงการพัฒนาทักษะเกษตรกร เพื่อเพิ่มความรู้และการนำเทคโนโลยีไปใช้จริงในพื้นที่เพาะปลูก (2) **พัฒนานวัตกรรมและต่อยอดมูลค่าเพิ่ม** ลงทุนในอุตสาหกรรมชีวภาพ เช่น พลาสติกชีวภาพ และผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพที่ใช้แป้งมันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบ ผลักดันการวิจัยและพัฒนา ผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา และสร้างแบรนด์สินค้ามันสำปะหลังไทยในตลาดโลก ผ่านการรับรองมาตรฐานความยั่งยืนและคุณภาพ (3) **กระจายตลาดส่งออก** ขยายตลาดใหม่ในอาเซียน แอฟริกา ตะวันออกกลาง และโอเชียเนีย โดยใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) ที่มีอยู่ ส่งเสริมการใช้มันสำปะหลังภายในประเทศมากขึ้น เช่น ส่งเสริมการใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และพลังงานชีวภาพ เพื่อลดความเสี่ยงจากการส่งออก (4) **สนับสนุนเกษตรกรรมยั่งยืน** ส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลดการใช้สารเคมี และหันมาใช้ชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช สนับสนุนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและตอบโจทย์ตลาดโลก และ (5) **ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและนโยบายสนับสนุน** ลงทุนในระบบชลประทาน แหล่งน้ำ และระบบโลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลัง ส่งเสริมเงินทุนและสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับโครงการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และการลงทุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

อุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยยังมีศักยภาพ ทั้งในแง่เศรษฐกิจและการสร้างมูลค่าเพิ่มใหม่ ๆ แต่ต้องเร่งปรับตัวในทุกมิติ ทั้งการผลิต การตลาด นวัตกรรม และความยั่งยืน เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันบนเวทีโลกในระยะยาว การดำเนินการเชิงรุกโดยบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จะเป็นกุญแจสำคัญที่นำพาอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยไปสู่ความยั่งยืนและความสำเร็จในอนาคต

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

พฤษภาคม 2568

สารบัญ

	หน้า
1. บทนำ.....	1
2. ภาพรวมการค้าสินค้ามันสำปะหลัง.....	2
2.1 การผลิต.....	2
2.1.1 ภาพรวมการผลิตของโลก.....	2
2.1.2 ภาพรวมการผลิตของไทย.....	4
2.2 ราคาภายในประเทศ ปี 2550 – 2567.....	9
2.3 การนำเข้า-ส่งออก.....	10
2.3.1 การนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของโลก.....	10
2.3.2 การส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทย.....	11
2.3.3 การเปลี่ยนแปลงปริมาณการส่งออกมันสำปะหลังของไทย ปี 2558–2567.....	12
2.4 การผลิตเอทานอลจากถ่านหินของจีน ปัจจัยกดดันอุปสงค์มันสำปะหลังในอนาคต.....	23
2.4.1 พัฒนาการการผลิตเอทานอลจากถ่านหินของจีน ที่สำคัญในแต่ละช่วงเวลา.....	23
2.4.2 ปัจจัยขับเคลื่อนและประเด็นความท้าทายความต้องการใช้เอทานอลจากถ่านหินของจีน.....	24
2.4.3 ผลกระทบต่อไทยและแนวทางการปรับตัว.....	25
3. ปัญหา/ข้อจำกัด และมาตรการการค้า ยุทธศาสตร์/มาตรการสนับสนุน ต่อภาคอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทย	26
3.1 ประเด็นท้าทาย/ข้อจำกัด ของอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง	26
3.1.1 ด้านเศรษฐกิจ.....	26
3.1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม.....	27
3.2 มาตรการการค้า / มาตรการสนับสนุน จากภาครัฐ.....	27
4. วิเคราะห์และสรุปผล.....	29
4.1 การประเมินโอกาสและความท้าทายของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทย.....	30
4.1.1 การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม.....	30
4.2 โอกาสและความท้าทายของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทย.....	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการค้าสินค้าสำหรับประเทศไทย.....	36
4.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มมูลค่าและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต.....	37
บรรณานุกรม.....	40

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
Trade Policy and Strategy Office

ส่วนที่ 1 : บทนำ

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ มีภารกิจหลักในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าของประเทศให้มีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะการส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรซึ่งเป็นภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชนจำนวนมาก และเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยหนึ่งในสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจไทยคือ มัณสาปะหลัง ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในตลาดโลก ทั้งในด้านการผลิตและการส่งออก

มัณสาปะหลังเป็นพืชที่มีปริมาณแป้งสูง (carbohydrate-rich crop) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในหลากหลายอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมอาหารมนุษย์และสัตว์ พลังงานชีวภาพ รวมถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น เคมีภัณฑ์ กระดาษ สิ่งทอ และยา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นภาคการผลิตที่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างสูง ประเทศไทยในช่วงปี 2562-2566 เป็นผู้ผลิตมัณสาปะหลังอันดับ 3 ของโลก และครองอันดับ 1 ในฐานะประเทศผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์มัณสาปะหลัง ด้วยปริมาณการส่งออกปีละหลายล้านตัน คิดเป็นมูลค่าหลายพันล้านเหรียญสหรัฐ

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมมัณสาปะหลังของไทยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ ได้แก่ การเพาะปลูกที่ยังพึ่งพาแรงงานและเทคโนโลยีดั้งเดิม การควบคุมคุณภาพผลผลิตยังไม่ทั่วถึง รวมถึงปัญหาโรคพืชและสภาพอากาศแปรปรวน ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของหัวมัณสา ในระดับกลางน้ำ การแปรรูปยังขาดการพัฒนาด้านนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและต้นทุนยังสูง เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนามและกัมพูชา ขณะที่ในระดับปลายน้ำ การตลาดยังคงพึ่งพาตลาดส่งออกหลักเพียงไม่กี่ประเทศ โดยเฉพาะจีน ซึ่งทำให้ความสามารถในการแข่งขันของผู้ส่งออกไทยมีข้อจำกัด อีกทั้งการกระจายตลาดและการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อเพิ่มมูลค่าภายในประเทศยังไม่เพียงพอ

ภายใต้บริบทของการแข่งขันในตลาดโลกที่เข้มข้นมากขึ้น และความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมมัณสาปะหลังของไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการผลิตเชิงปริมาณไปสู่การพัฒนาเชิงคุณภาพ โดยการยกระดับทั้งระบบ ตั้งแต่เกษตรกรผู้ผลิต ไปจนถึงผู้ส่งออกและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถเพิ่มมูลค่าและลดความเปราะบางของระบบการค้า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และประเด็นปัญหาในอุตสาหกรรมมัณสาปะหลังไทยอย่างครบวงจร พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและแปรรูป สนับสนุนการส่งเสริมอุตสาหกรรมชีวภาพ (Bio-Economy) ตลอดจนการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการตลาดทั้งภายในและระหว่างประเทศ เพื่อให้มัณสาปะหลังไทยสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ส่วนที่ 2 : ภาพรวมการค้าสินค้ามันสำปะหลัง

2.1 การผลิต

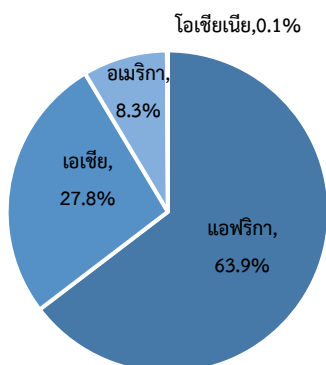
2.1.1 ภาพรวมการผลิตของโลก

มันสำปะหลังเป็นพืชอาหารที่มีปริมาณแป้งสูง (Carbohydrate-rich crops) มีการนำไปใช้ประโยชน์ใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ (1) เป็นอาหารสำหรับมนุษย์ (2) เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ (3) เป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอลเพื่อใช้เป็นพลังงานชีวภาพ และ (4) ใช้ในภาคอุตสาหกรรม เช่น การผลิตแอลกอฮอล์ หลายปีที่ผ่านมา มันสำปะหลังมีราคาถูกกว่าพืชอาหารที่ให้แป้งประเภทอื่น อีกทั้งสามารถใช้เป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทำให้ความต้องการในตลาดโลกเติบโตต่อเนื่อง ส่งผลให้มันสำปะหลังเป็นพืชอาหารหลักสำหรับบริโภคเป็นอันดับ 4 ของโลก รองจาก ข้าวโพด ข้าว และข้าวสาลี (ที่มา: World Atlas)

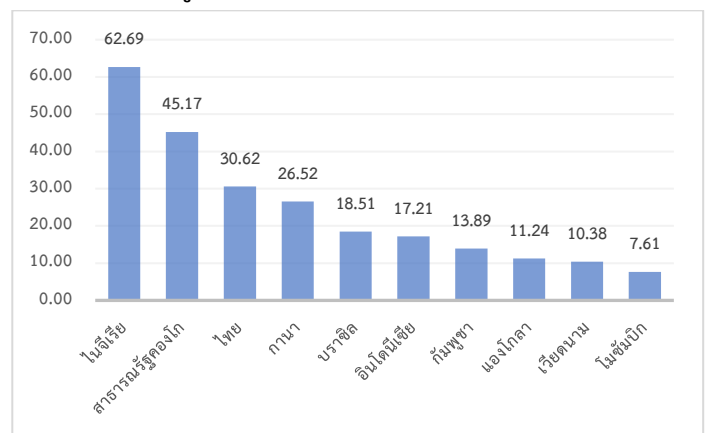
ข้อมูลจากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) พบว่า ผลผลิตมันสำปะหลังโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2566 ผลผลิตมันสำปะหลังทั่วโลกมีประมาณ 333.68 ล้านตัน ทวีปแอฟริกาเป็นแหล่งผลิตใหญ่ที่สุดของโลก มีสัดส่วนร้อยละ 63.9 ของผลผลิตโลก หรือมีปริมาณผลผลิตรวม 213.07 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ ทวีปเอเชีย ร้อยละ 27.8 หรือมีปริมาณผลผลิต 92.75 ล้านตัน ทวีปอเมริกา ร้อยละ 8.3 และโอเชียเนีย ร้อยละ 0.1 ตามลำดับ (ภาพที่ 1)

เมื่อพิจารณารายประเทศ พบว่า ไนจีเรียผลิตมันสำปะหลังมากเป็นอันดับ 1 ของโลก มีปริมาณ 62.69 ล้านตัน (ร้อยละ 18.78 ของผลผลิตโลก) รองลงมา ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก มีปริมาณ 45.17 ล้านตัน (ร้อยละ 13.53) และไทยเป็นผู้ผลิตอันดับ 3 มีปริมาณ 30.62 ล้านตัน (ร้อยละ 9.17) นอกจากนี้ ยังมีประเทศผู้ผลิตอื่น ๆ ได้แก่ กานา (ร้อยละ 7.94) และบราซิล (ร้อยละ 5.54) และประเทศผู้ผลิตสำคัญในภูมิภาคอาเซียนอย่างอินโดนีเซีย (ร้อยละ 5.15) กัมพูชา (ร้อยละ 4.16) และเวียดนาม (ร้อยละ 3.20) (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 1: สัดส่วนผลผลิตมันสำปะหลังของโลกแยกเป็น รายทวีป ปี 2564 (ร้อยละ)

ภาพที่ 2: ผลผลิตและปริมาณการผลิตมันสำปะหลังของประเทศผู้ผลิต 10 อันดับแรกของโลก ปี 2566 (ล้านตัน)

ที่มา: FAO

ตารางที่ 1: ผลผลิตโลก และผลผลิตของประเทศผู้ผลิตมันสำปะหลัง 5 อันดับแรกของโลก ปี 2562 – 2566 (ล้านตัน)

พื้นที่	2562	2563	2564	2565	2566	ปริมาณ (+/-) 65/66	เปลี่ยนแปลง (%) 65/66
โลก	296.32	303.75	314.81	330.40	333.68	3.28	0.99
1. ไนจีเรีย	56.97	59.06	63.03	60.83	62.69	1.86	3.06
2. สาธารณรัฐฯ คองโก	40.05	42.76	45.67	48.77	45.17	-3.6	-7.38
3. ไทย	31.08	28.99	30.11	34.06	30.62	-3.44	-10.10
4. สาธารณรัฐกานา	22.43	21.77	22.68	25.59	26.52	0.93	3.63
5. บราซิล	17.59	18.21	18.10	17.64	18.51	0.87	4.93

ที่มา: FAO

ตารางที่ 2: พื้นที่เก็บเกี่ยวโลก และประเทศผู้ผลิตมันสำปะหลัง 5 อันดับแรกของโลก ปี 2562 – 2566 (ล้านเฮกตาร์)

พื้นที่	2562	2563	2564	2565	2566	พื้นที่ (+/-) 65/66	เปลี่ยนแปลง (%) 65/66
โลก	29.48	27.50	29.65	32.04	32.22	0.18	0.56
1. ไนจีเรีย	9.77	7.29	9.08	10.02	9.88	-0.14	-1.39
2. สาธารณรัฐฯ คองโก	4.91	5.25	5.60	5.98	5.54	-0.44	-7.36
3. ไทย	1.38	1.42	1.46	1.59	1.48	-0.11	-6.92
4. สาธารณรัฐกานา	1.05	0.99	1.01	1.05	1.06	0.01	0.95
5. บราซิล	1.19	1.21	1.20	1.18	1.20	0.02	1.69

ที่มา: FAO

เมื่อพิจารณาศักยภาพการผลิตมันสำปะหลังของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่ของไทยกับประเทศผู้ผลิตอื่น ๆ ในช่วงปี 2562–2566 (ตารางที่ 3) พบว่า **ไทยมีผลผลิตต่อพื้นที่ในระดับค่อนข้างสูง** อยู่ระหว่าง 3.3–3.6 ตันต่อไร่ ซึ่ง สูงกว่าหลายประเทศในทวีปแอฟริกาที่มีผลผลิตสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก เช่น ไนจีเรีย (ประมาณ 1.0 ตันต่อไร่) และ โกตดิวัวร์ (0.9 ตันต่อไร่) อย่างชัดเจน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน กลับพบว่าหลายประเทศมีแนวโน้มที่ดีขึ้น และบางประเทศมีผลผลิตสูงกว่าไทยในบางปี อาทิ กัมพูชา ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทย มีแนวโน้มผลผลิตเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจาก 3.3 ตันต่อไร่ในปี 2562 เป็น 3.8 ตันต่อไร่ในปี 2566 และ เวียดนาม ผลิตได้อย่างสม่ำเสมอที่ประมาณ 3.2 ตันต่อไร่ แม้จะไม่เพิ่มขึ้นมากนัก แต่ก็มีเสถียรภาพ ขณะที่ สปป.ลาว มีศักยภาพสูงกว่าไทยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในปี 2562–2564 ที่ผลิตได้กว่า 5 ตันต่อไร่ แม้ว่าผลผลิตต่อไร่จะลดลงเล็กน้อยในปี 2565 แต่ปี 2566 ยังคงฟื้นตัวขึ้นถึง 4.7 ตันต่อไร่ ซึ่งยังคงสูงกว่าไทย ในส่วนของประเทศอาเซียนอื่น ๆ เช่น อินโดนีเซีย ก็มีการพัฒนาการผลิตอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มขึ้นจาก 3.9 ตันต่อไร่ในปี 2562 เป็น 4.3 ตันต่อไร่ในปี 2566 ซึ่งแซงหน้าประเทศไทยได้ตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา ซึ่งจะเห็นว่า ไทยยังคงรักษาระดับผลผลิตได้ดีเมื่อเทียบกับหลายประเทศในโลก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านในอาเซียน เช่น กัมพูชา สปป.ลาว และอินโดนีเซีย พบว่า ประสิทธิภาพการผลิตของไทย เมื่อพิจารณาจากผลผลิตต่อไร่ ลดลง การเพิ่มขึ้น

อย่างต่อเนื่องของผลผลิตต่อไร่ของกัมพูชา และศักยภาพที่สูงของ สปป.ลาว อาจเป็น ปัจจัยเสี่ยงต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยในอนาคต

ตารางที่ 3: ผลผลิตต่อไร่ของมันสำปะหลัง (หน่วย : ตัน/ไร่) เรียงตามประเทศผู้ผลิตมันสำปะหลังของโลก 20 ลำดับแรก ปี 2562 - 2566

ลำดับ	ประเทศ	2562	2563	2564	2565	2566
1	ไนจีเรีย	0.9	0.9	0.9	1.0	1.0
2	สาธารณรัฐคองโก	1.3	1.3	1.3	1.3	1.3
3	ไทย	3.6	3.3	3.4	3.4	3.3
4	กานา	3.6	3.7	3.8	3.9	4.0
5	บราซิล	2.4	2.4	2.4	2.4	2.5
6	อินโดนีเซีย	3.9	4.1	4.3	4.3	4.3
7	กัมพูชา	3.3	3.6	3.8	3.8	3.8
8	แองโกลา	1.5	1.6	1.6	1.6	1.6
9	เวียดนาม	3.1	3.2	3.2	3.2	3.2
10	โมซัมบิก	1.2	1.7	1.1	1.1	1.4
11	โกตดิวัวร์	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9
12	คาเมรูน	2.3	2.3	2.2	2.0	1.9
13	สปป.ลาว	5.1	5.1	5.2	4.3	4.7
14	แทนซาเนีย	1.1	1.0	1.0	1.0	1.0
15	มาลาวี	3.8	3.9	4.0	3.9	3.9
16	อินเดีย	4.9	5.6	6.1	5.8	5.7
17	จีน	2.7	2.7	2.7	2.7	2.6
18	แซมเบีย	5.1	5.2	5.7	1.9	1.9
19	เบนิน	2.3	1.9	1.9	1.8	2.2
20	ปารากวัย	2.9	2.9	2.9	2.3	2.9

ที่มา: FAO

2.1.2 ภาพรวมการผลิตของไทย

ผลผลิตมันสำปะหลังของไทย ปี 2560 – 2568 อยู่ระหว่าง 26 – 35 ล้านตัน อัตราการขยายตัวของผลผลิตเมื่อเทียบเป็นปีต่อปีอยู่ที่ร้อยละ -12.5 ถึง 21.0 (ภาพที่ 3) ซึ่งผลผลิตที่ได้เป็นการใช้ในประเทศประมาณ ร้อยละ 30 และส่งออกร้อยละ 70 ขณะที่ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตมันสำปะหลังอันดับต้น ๆ ของโลก (อันดับ 3 รองจาก ไนจีเรียและคองโก) อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี 2563–2567 แนวโน้มผลผลิตและพื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังของไทย

ปรับตัวลดลงอย่างชัดเจน โดยเคยสูงสุดราว 35 ล้านตัน ในปี 2564 ก่อนจะค่อย ๆ ลดลงเหลือประมาณ 26.8 ล้านตัน ในปี 2567 สาเหตุของการเกิดแนวโน้มข้างต้นมีทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ดังนี้

1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

- **ราคามันสำปะหลังในตลาดโลกและในประเทศ** ช่วงปี 2563 ราคามันสำปะหลังตกต่ำถึงเฉลี่ย 1.80 บาท/กก. ทำให้รายได้เกษตรกรไม่คุ้มทุนการผลิต ส่งผลให้เกษตรกรบางส่วนลดพื้นที่เพาะปลูกลง อย่างไรก็ตาม หลังปี 2564 อุปสงค์มันสำปะหลังเพื่ออุตสาหกรรม (เช่น การผลิตแอลกอฮอล์ เอทานอล และอาหารสัตว์) เพิ่มสูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งผลให้ราคามันสำปะหลังปรับตัวสูงขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของปี 2564 เป็นต้นมา โดยราคาหัวมันสำปะหลังสดที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ยในปี 2565 อยู่ที่ประมาณ 2.4 บาท/กก. (เพิ่มขึ้นร้อยละ 22 จากปี 2564) และปี 2566 ราคาเฉลี่ยประมาณ 2.9 บาท/กก. (เพิ่มขึ้นร้อยละ 15) ซึ่งเป็นระดับสูงสุดในรอบหลายปี รวมทั้งอุปสงค์จากจีนที่เพิ่มขึ้นช่วงโควิด-19 (เพื่อผลิตแอลกอฮอล์/เอทานอล) ก็เป็นปัจจัยหนุนการส่งออกมันสำปะหลังไทย แต่ขณะเดียวกัน จีนเริ่มนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ส่งผลให้ส่วนแบ่งตลาดส่งออกของไทยลดลง นอกจากนี้ การที่ประเทศใกล้เคียงอย่างลาวเพิ่มการผลิตมันสำปะหลัง ยังเพิ่มการแข่งขันในตลาดภูมิภาคและกดดันราคาส่งออกไทยในบางช่วง

- **ต้นทุนการผลิตและรายได้ของเกษตรกร** (ค่าไถ่พรวน ปุ๋ย ค่าแรงงาน ฯลฯ) เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเพาะปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะในปี 2565 ที่ราคาปุ๋ยและพลังงานโลกสูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรต้องแบกรับต้นทุนมากขึ้น หากช่วงใดที่ราคาหัวมันต่ำ (เช่นปี 2563) จะยิ่งทำให้เกษตรกรขาดทุน ซึ่งในช่วงปี 2563 – 2564 รัฐบาลได้ออกมาตรการประกันรายได้และสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อพยุงชาวไร่มันสำปะหลังในช่วงราคาตกต่ำ (โครงการประกันรายได้ฯ ปี 2563/64 เป็นต้น) เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยจูงใจให้เกษตรกรยังคงเพาะปลูกต่อไป แม้ปี 2564 เป็นต้นมา ราคาตลาดปรับตัวสูงกว่าราคาประกัน (เช่น ช่วงเก้าเดือนแรกของปี 2565 ราคาหัวมันสดเฉลี่ย 2.68 บาท/กก. สูงกว่าเกณฑ์ประกันรายได้ที่รัฐกำหนด) ทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์จากราคาที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมรายได้เกษตรกรจากมันสำปะหลังยังผันผวนตามผลผลิตที่ไม่แน่นอน ถ้าผลผลิตเสียหายหรือได้ผลผลิตน้อย แม้ราคาจะดีแต่รายได้รวมก็ลดลงได้ ดังเช่นปี 2566 ที่ปริมาณผลผลิตลดลงมาก ส่งผลให้รายได้รวมภาคมันสำปะหลังหดตัวลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้าแม้ราคาจะปรับตัวสูงขึ้นมากก็ตาม

- **พฤติกรรมการเปลี่ยนพืชปลูก** ระหว่างปี 2563-2566 เกษตรกรบางส่วนได้ปรับเปลี่ยนจากการปลูกมันสำปะหลังไปปลูกพืชอื่น เนื่องจากปัจจัยด้านผลตอบแทนและความเสี่ยง เช่น ในพื้นที่ภาคกลางและตะวันออก เกษตรกรบางรายหันไปปลูกไม้ผลเศรษฐกิจอย่างทุเรียนและลำไยที่ให้รายได้สูงกว่า หรือปลูกอ้อยโรงงานและยูคาลิปตัสแทนในบางพื้นที่ การเปลี่ยนพืชปลูกนี้ชัดเจนขึ้นเมื่อมันสำปะหลังเผชิญปัญหาโรคศัตรูพืชรุนแรง (เช่น โรคระบาดใบด่าง) จนผลผลิตเสียหายหรือมีความไม่แน่นอนสูง ทำให้เกษตรกรเลือกเว้นพื้นที่ว่างไม่ปลูกต่อ หรือปลูกพืชอื่นที่มีตลาดรองรับมากกว่า ปรากฏการณ์นี้ส่งผลให้ พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังลดลงในทุกภูมิภาคในช่วงไม่กี่ปีมานี้ โดยข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรระบุว่า พื้นที่เก็บเกี่ยวทั่วประเทศลดลงจากกว่า 10 ล้านไร่ในปี 2564 เหลือประมาณ 9.73 ล้านไร่ในปี 2566 สอดคล้องกับที่สมาคมแปงมันสำปะหลังไทยรายงาน ว่า ผลผลิต

หวัมนสดที่เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมลดลงอย่างมากจากระดับ 34 ล้านตันต่อปี เหลือเพียง 24 ล้านตัน เนื่องจากเกษตรกรเลิกปลูกไปส่วนหนึ่ง กัดดันให้โรงงานแปรงมันหลายแห่งขาดแคลนวัตถุดิบและทยอยปิดตัวลงในบางพื้นที่

2) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

- **ภัยแล้ง** ปัญหาภัยแล้งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลผลิตมันสำปะหลังลดลงในหลายพื้นที่ โดยในปี 2563 ไทยประสบภาวะฝนทิ้งช่วงและฤดูฝนมาช้ากว่าปกติ ส่งผลให้มันสำปะหลังขาดน้ำ ผลผลิตต่อไร่ลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ ช่วงปี 2565-2566 เกิดภัยแล้งรุนแรงจากปรากฏการณ์เอลนีโญ ส่งผลกระทบต่อทั้งท่อนพันธุ์และการเจริญเติบโตของมันสำปะหลังในไร่ ตัวอย่างเช่น ปี 2566 อากาศแห้งแล้งทำให้ท่อนพันธุ์มันสำปะหลังขาดแคลน (พันธุ์ดีหายากและมีราคาแพง) จนเกษตรกรบางรายต้องปล่อยที่ดินว่างเปล่า ไม่ปลูกต่อ ต้นมันสำปะหลังหลายพื้นที่เติบโตไม่เต็มที่ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่และผลผลิตรวมลดต่ำกว่าที่ควรจะเป็น รวมทั้งสภาพอากาศที่แห้งแล้งยังเอื้อให้การระบาดของแมลงศัตรูพืชและโรคบางชนิดรุนแรงขึ้นด้วย

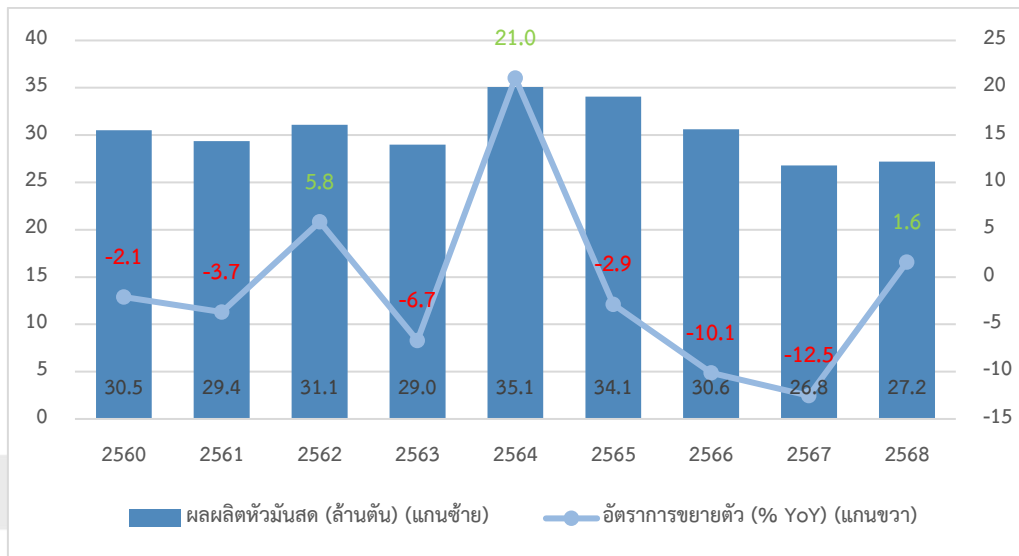
- **ปริมาณน้ำฝนและอุทกภัย** ในทางกลับกัน ฝนที่มากผิดปกติ ก็สร้างความเสียหายแก่แปลงมันสำปะหลังได้เช่นกัน ช่วงปลายปี 2565 พายุโนรูได้ส่งผลให้ฝนตกหนักและเกิดน้ำท่วมในหลายพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะ ในภาคเหนือและอีสาน ส่งผลให้หวัมนสำปะหลังเสียหาย เกษตรกรจำนวนมากต้องรีบขุดหวัมนขึ้นน้ำก่อนกำหนด (เก็บเกี่ยวไม่ครบอายุ) ทำให้หวัมนมีขนาดเล็ก คุณภาพแป้งต่ำ และได้ผลผลิตน้อยลง เหตุอุทกภัยครั้งนั้นทำให้พื้นที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังปี 2566 ลดลงทุกภาค เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ก็ลดลงตามไปด้วย สภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนสุดขั้ว (Extreme weather) เช่น ภัยแล้งสลับน้ำท่วมนี้ มีแนวโน้มเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งถือเป็นความท้าทายระยะยาวต่อการเพาะปลูกมันสำปะหลังของไทย

- **โรคระบาดในพืช** โรคใบด่างมันสำปะหลัง (Cassava Mosaic Disease - CMD) ถือเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่สร้างความเสียหายอย่างมากในช่วงปี 2563-2567 โรคไวรัสชนิดนี้เริ่มระบาดในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2561 และขยายวงกว้างต่อเนื่องทุกปี ส่งผลให้มันสำปะหลังในแปลงที่ติดโรคมีอาการใบด่าง หยดชะงัก การเติบโต ให้หัวเล็กและผลผลิตต่ำกว่าปกติมาก ปัจจุบันยังไม่มียาเคมีใดกำจัดเชื้อไวรัสชนิดนี้ได้โดยตรง ทำได้เพียงกำจัดต้นที่เป็นโรคและควบคุมแมลงพาหะ อีกแนวทางหนึ่งคือใช้พันธุ์ต้านทานโรค ซึ่งหน่วยงานไทยได้เร่งพัฒนาพันธุ์มันสำปะหลังต้านทานโรคใบด่าง (เช่น พันธุ์ “อิทธิ” 1, 2, 3) และได้แจกจ่ายท่อนพันธุ์ให้เกษตรกรนำไปปลูกทดแทน ในปี 2567 แต่กว่าพื้นที่ปลูกจะฟื้นตัวต้องใช้เวลา ดังนั้นช่วงที่ผ่านมาผลผลิตภาพรวมจึงลดลงอย่างมากตามความรุนแรงของโรค เช่นเดียวกับปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังในช่วงเวลาดังกล่าวที่ลดลง เนื่องจากวัตถุดิบไม่พอและคุณภาพไม่ดีตามที่ตลาดต้องการ โรคระบาดนี้ตอกย้ำถึงความเสี่ยงด้านชีวภาพในภาคการผลิต หากไม่สามารถแก้ไขได้ แนวโน้มผลผลิตก็อาจซบเซาต่อเนื่องในระยะยาว

- **การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** ทั้งภัยแล้งรุนแรง อุทกภัยฉับพลัน และการเกิดโรคศัตรูพืช ล้วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกที่กำลังเกิดขึ้น ภาวะโลกร้อนส่งผลให้ฤดูกาลแปรปรวนยากคาดเดา ยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อผลผลิตมันสำปะหลัง นอกจากนี้ การปลูกมันสำปะหลังติดต่อกันยาวนานโดยไม่บำรุงดินยังนำไปสู่ปัญหาดินเสื่อมโทรม ซึ่งลดศักยภาพผลผลิตต่อไร่ในหลายพื้นที่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมสะสม

เหล่านี้ทำให้ผลิตภาพของไร่มันสำปะหลังไทยยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ การจะพลิกฟื้นแนวโน้มผลผลิตให้กลับมาเพิ่มขึ้น จำเป็นต้องรับมือกับความเสี่ยงด้านภูมิอากาศเหล่านี้อย่างจริงจัง

ภาพที่ 3: ผลผลิตมันสำปะหลังของไทย ปี 2560 -2568

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (หมายเหตุ : ปี 2568 เป็นตัวเลขประมาณการ ณ เดือน ต.ค.67)

จากข้อมูลพื้นที่การเพาะปลูกมันสำปะหลังในประเทศไทย พบว่า การปลูกมันสำปะหลังมีการกระจายตัวอย่างกว้างขวางในแทบทุกภูมิภาคของประเทศ ยกเว้นภาคใต้ ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกในสัดส่วนที่น้อยมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะของมันเป็นสำปะหลังที่เป็นพืชเศรษฐกิจซึ่งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่หลากหลายได้ดี มีความทนแล้งสูง และสามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินในระดับต่ำ นอกจากนี้ยังมีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตที่ต่ำเมื่อเทียบกับพืชไร่และพืชยืนต้นประเภทอื่น จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรนิยมปลูกมันสำปะหลังในวงกว้าง โดยพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมันสำปะหลังมาก ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีสัดส่วนพื้นที่ปลูกมากที่สุดของประเทศ รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก ส่วนภาคเหนือตอนบนแม้จะมีการเพาะปลูกอยู่บ้าง แต่เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่สูง ทำให้วิธีการเพาะปลูกอาจมีความแตกต่างไปจากพื้นที่ราบทั่วไป ทั้งในด้านการจัดการน้ำ การใช้เครื่องจักรกลการเกษตร และการขนส่งผลผลิต จังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตมันสำปะหลังที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุบลราชธานี นครสวรรค์ อุดรธานี ลพบุรี และเพชรบูรณ์ จังหวัดเหล่านี้ล้วนมีพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก มีโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรที่เอื้อต่อการผลิตและการขนส่ง และยังเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมผลผลิตเพื่อเข้าสู่กระบวนการแปรรูปหรือส่งออก อันส่งผลให้มันสำปะหลังยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่มีบทบาทสำคัญในระบบการเกษตรของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4: สถิติการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ปี 2567

จังหวัด	พื้นที่ปลูก (1,000 ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (1,000 ไร่)	ปริมาณผลผลิต (1,000 ตัน)	ผลผลิตมันฯ ต่อไร่ (ตัน/ไร่ (พื้นที่เก็บเกี่ยว))
รวมทั้งประเทศ	9,244	8,421	26,783	3.18
นครราชสีมา	1,151	1,026	3,411	3.33
ชัยภูมิ	805	638	2,046	3.20
กำแพงเพชร	645	600	1,859	3.10
กาญจนบุรี	561	537	1,624	3.02
อุบลราชธานี	497	455	1,512	3.32
นครสวรรค์	438	368	1,098	2.99
อุดรธานี	374	366	1,328	3.63
ลพบุรี	312	281	855	3.05
สระแก้ว	283	218	622	2.85
อุทัยธานี	275	236	742	3.14
กาฬสินธุ์	269	263	922	3.51
เลย	265	262	807	3.07
บุรีรัมย์	258	248	943	3.81
เพชรบูรณ์	250	229	699	3.05
ขอนแก่น	248	229	714	3.12
ฉะเชิงเทรา	192	183	525	2.88
พิษณุโลก	175	158	455	2.88
ตาก	174	162	498	3.08
อำนาจเจริญ	158	140	425	3.03
ศรีสะเกษ	152	141	457	3.24
สกลนคร	148	143	422	2.95
มหาสารคาม	144	136	424	3.11
สุรินทร์	140	137	498	3.63
ชลบุรี	129	127	444	3.51
มุกดาหาร	125	121	402	3.34
ปราจีนบุรี	95	89	265	2.98
ยโสธร	95	91	320	3.52
สุพรรณบุรี	92	86	262	3.04
ราชบุรี	81	80	242	3.03

จังหวัด	พื้นที่ปลูก (1,000 ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (1,000 ไร่)	ปริมาณผลผลิต (1,000 ตัน)	ผลผลิตมันฯ ต่อไร่ (ตัน/ไร่ (พื้นที่เก็บเกี่ยว))
สุโขทัย	81	73	205	2.79
ชัยนาท	80	71	187	2.63
หนองบัวลำภู	76	74	240	3.23
ลำปาง	72	70	173	2.47
น่าน	63	63	179	2.85
ร้อยเอ็ด	54	53	171	3.26
สระบุรี	43	41	134	3.28
อุดรดิตถ์	40	35	103	2.96
ระยอง	34	33	125	3.79
เชียงราย	33	28	78	2.76
นครพนม	28	28	78	2.80
แพร่	26	24	67	2.79
พะเยา	24	22	60	2.69
หนองคาย	16	16	49	3.02
พิจิตร	11	11	32	3.02
บึงกาฬ	8	8	22	2.79
เพชรบุรี	7	7	21	2.81
ลำพูน	6	5	13	2.50
เชียงใหม่	6	6	14	2.50
จันทบุรี	3	3	9	3.09
ประจวบคีรีขันธ์	1	1	3	3.62

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2 ราคาภายในประเทศ ปี 2550 - 2567

แม้ข้อมูลในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2563-2567) จะสะท้อนแนวโน้มการลดลงของพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตมันสำปะหลังในประเทศไทย (จากข้อ 2.1.2) แต่ราคาหัวมันสำปะหลังสดคละที่เกษตรกรได้รับเฉลี่ยต่อปีกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ตามต้นทุนการผลิต และการปรับเพิ่มขึ้นของค่าแรง โดยในปี พ.ศ. 2567 เกษตรกรได้รับราคาเฉลี่ย 2.72 บาทต่อกิโลกรัม เพิ่มขึ้นจากปี 2550 ที่อยู่ในระดับ 1.38 บาทต่อกิโลกรัม อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2566 ซึ่งมีราคาเฉลี่ยประมาณ 2.90 บาทต่อกิโลกรัม (เป็นระดับสูงสุดในช่วงปี 2563-2567) จะพบว่าราคาในปี 2567 ปรับลดลงเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4: ราคาหัวมันสำปะหลังสด เฉลี่ยรายปี (บาท/กก.) ปี 2550 - 2567

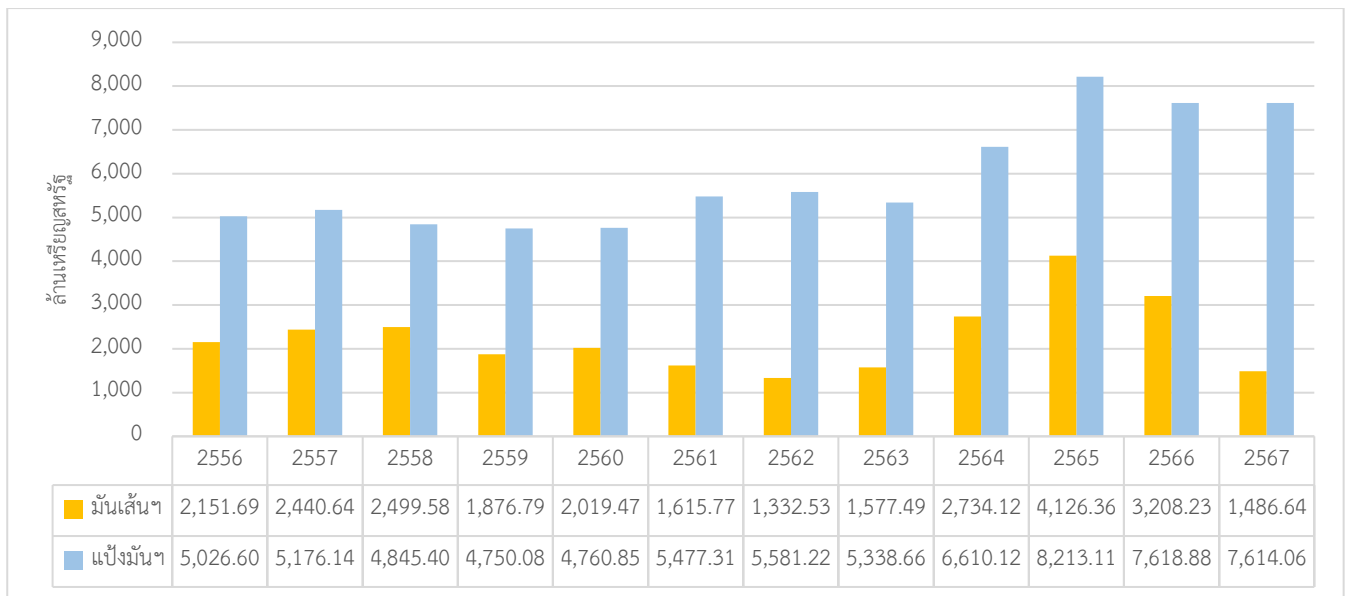
ที่มา: ประมวลข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.3 การนำเข้า-ส่งออก

2.3.1 การนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของโลก

ข้อมูลจาก Global Trade Atlas ปี 2556 – 2567 เผยว่า การนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังทั่วโลก มีทิศทางขยายตัวต่อเนื่อง ทั้งนี้ การนำเข้ามันเส้น มันอัดเม็ด และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังอื่น ๆ (HS Code 071410 และ 190300) มีแนวโน้มลดลง โดยในปี 2556 ทั่วโลกมีการนำเข้ามันเส้น มันอัดเม็ด และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง อื่น ๆ มูลค่า 2,151.69 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาในปี 2567 มีการนำเข้าเป็นมูลค่า 1,486.64 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หดตัวร้อยละ 30.90 เมื่อเทียบกับปี 2556 ในขณะที่การนำเข้าแป้งมันสำปะหลังดิบ และแป้งมันสำปะหลังดัดแปร (HS Code 110620 110814 และ 350510) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปี 2556 มีการนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 5,026.60 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อมา ในปี 2567 มีการนำเข้าคิดเป็นมูลค่า 7,614.06 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัวร้อยละ 51.47 เมื่อเทียบกับปี 2556 โดยผลิตภัณฑ์แป้งมันสำปะหลังดิบ และแป้งมันสำปะหลังดัดแปรมีแนวโน้มความต้องการในการนำเข้าจากประเทศต่าง ๆ ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับมันเส้น มันอัดเม็ด และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ขั้นต้นที่มีมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปไม่มากนัก และมีผู้นำเข้าสำคัญของโลกน้อยราย โดยมีผู้นำเข้าสำคัญเพียงสาธารณรัฐประชาชนจีน (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5: มูลค่าการนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของโลกปี 2556 - 2567

ที่มา: Global Trade Atlas

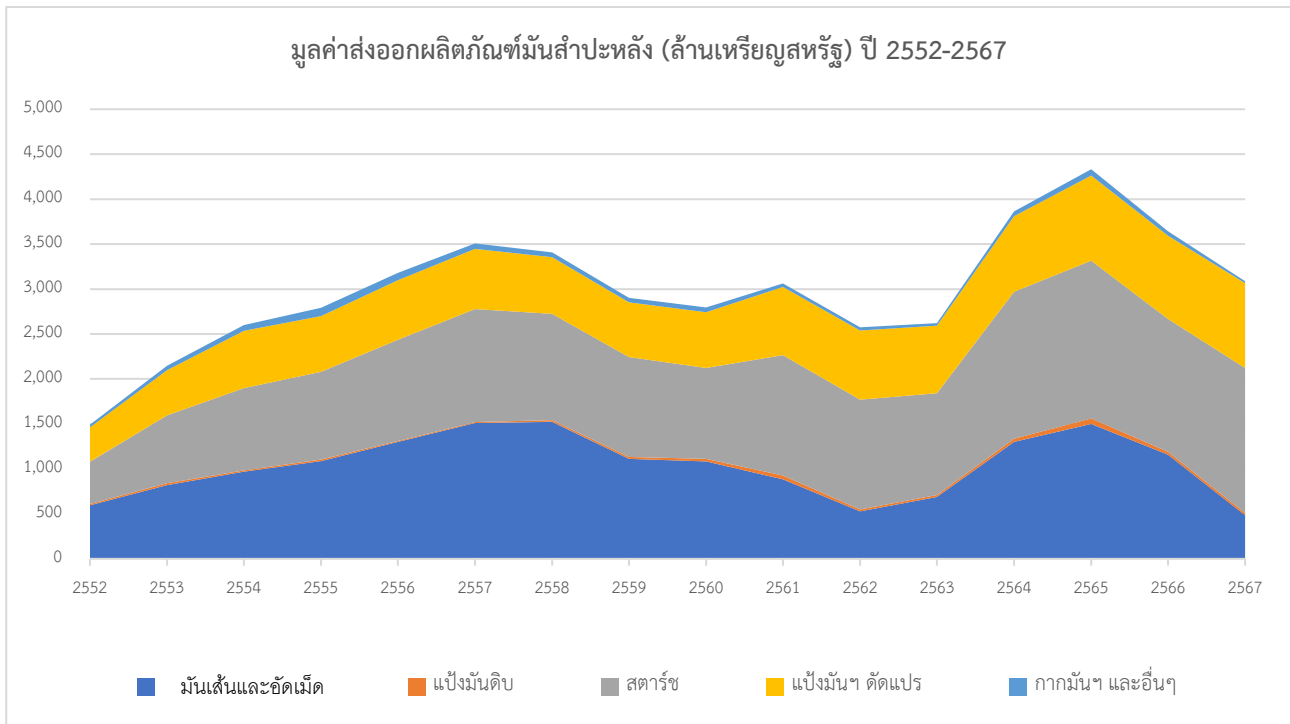
หมายเหตุ: มันเส้น หมายถึง มันเส้น มันอัดเม็ด และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังอื่นๆ (HS Code 071410 และ 190300)

แป้งมัน หมายถึง แป้งมันดิบ และแป้งมันดัดแปร (HS Code 110620, 110814 และ 350510)

2.3.2 การส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทย

เมื่อพิจารณาโครงสร้างสินค้ามันสำปะหลังที่ไทยส่งออก จะพบว่ามีหลากหลาย โดยมีทั้งผลิตภัณฑ์ในกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ซึ่งประกอบด้วยสินค้าสำคัญหลายชนิด ตั้งแต่หัวมันสด (Cassava Roots) มันเส้น (Cassava Chips) มันอัดเม็ด (Cassava Pellets) แป้งมันสำปะหลังหยาบ (Cassava Flour) แป้งมันสำปะหลังดิบ (Cassava Starch) แป้งมันสำปะหลังดัดแปร (Modified Starch) และกากมันสำปะหลัง (Tapioca Residue) ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในโครงสร้างการส่งออกของไทย เนื่องจากครอบคลุมตั้งแต่การแปรรูปเบื้องต้นไปจนถึงผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการในตลาดโลกและอุตสาหกรรมที่หลากหลาย จากข้อมูลพบว่า ไทยมีสัดส่วนการส่งออกผลิตภัณฑ์ในกลุ่มหัวมันสด มันเส้น และมันอัดเม็ดลดลง โดยได้ปรับเปลี่ยนไปสู่การส่งออกสินค้าแปรรูปขั้นสูง เช่น แป้งมันสำปะหลังดิบและแป้งมันสำปะหลังดัดแปรเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยในปี พ.ศ. 2567 ไทยส่งออกผลิตภัณฑ์กลุ่มแป้งมันสำปะหลังดิบและแป้งมันสำปะหลัง ดัดแปรคิดเป็นร้อยละ 52.3 ของมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังทั้งหมด ขณะที่การส่งออกหัวมันสด มันเส้น และมันอัดเม็ดเหลือเพียงร้อยละ 15.7 ของมูลค่ารวม

ภาพที่ 6: มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง จำแนกตามประเภท

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

2.3.3 การเปลี่ยนแปลงปริมาณการส่งออกมันสำปะหลังของไทย ปี 2558-2567

การส่งออกมันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ของไทยในช่วงปี 2558-2567 มีความผันผวนสูง โดยในช่วงแรกปริมาณส่งออกชะลอตัวและลดลง ก่อนจะฟื้นตัวอย่างโดดเด่นในช่วงปี 2564-2565 และกลับมาหดตัวอีกครั้งในปี 2566 - 2567 การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจโลกและนโยบายการค้า ความต้องการจากประเทศคู่ค้า แนวโน้มตลาดโลก (เช่น การใช้พลังงานชีวภาพ) และ ปัจจัยภายในประเทศ เช่น โรคศัตรูพืช ภัยธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงปี 2558-2560 ปริมาณส่งออกชะลอตัวและมีแนวโน้มลดลง

ช่วงปี 2558-2560 การส่งออกมันสำปะหลังของไทยเริ่มชะลอตัวลงหลังจากที่ช่วงก่อนหน้านี้มีการเติบโต โดยปริมาณการส่งออกปี 2558 เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 4.3 จากปีก่อนหน้า และถัดมาในปี 2559 และ 2560 ปริมาณส่งออกกลับหดตัวร้อยละ -3.6 และ -0.7 ตามลำดับ สาเหตุหลักมาจากภาวะราคาสินค้าเกษตรทดแทนอย่างข้าวโพด ในตลาดโลกที่ตกต่ำลงมาอยู่ในระดับต่ำกว่าราคามันสำปะหลัง ทำให้ผู้ซื้อหลักอย่างจีน สามารถเลือกใช้วัตถุดิบทดแทนมันสำปะหลังได้ในต้นทุนที่ถูกลง นอกจากนี้ นโยบายด้านการค้าของจีน ซึ่งเป็นประเทศคู่ค้ารายสำคัญ ก็ส่งผลอย่างมากต่อความสามารถในการแข่งขันของมันสำปะหลังไทยในช่วงเวลาดังกล่าว โดยจีนได้ทยอยยกเลิกโครงการประกันราคาข้าวโพดภายในประเทศในปี 2559 ส่งผลให้ราคาข้าวโพดในจีนปรับลดลงมาก (จากเคยสูงสุดถึง 431 เหรียญสหรัฐ/ตัน ในปี 2557 ลงมาอยู่ประมาณ 273 เหรียญสหรัฐ/ตัน ในช่วงต้นปี 2563)

ซึ่งการที่ราคาข้าวโพดถูกลงทำให้โรงงานอาหารสัตว์และเอทานอลในจีนหันไปใช้ข้าวโพดแทนมันสำปะหลังมากขึ้น ส่งผลให้จีนนำเข้ามันสำปะหลังจากไทยลดลง ประกอบกับค่าเงินบาทในช่วงปี 2558–2560 แข็งค่าขึ้นเล็กน้อย เมื่อเทียบกับเงินเหรียญสหรัฐ ทำให้สินค้าส่งออกของไทยมีราคาแพงขึ้นเล็กน้อยในสายตาผู้ซื้อต่างประเทศ (ลดความสามารถในการแข่งขันด้านราคา) และปัจจัยทั้งหมดนี้กระตุ้นให้ภาพรวมการส่งออกมันสำปะหลังไทยอยู่ในภาวะซบเซาช่วงปี 2558–2560

ในด้านปริมาณผลผลิตภายในประเทศ ช่วงนี้ไทยมีผลผลิตหัวมันสำปะหลังออกสู่ตลาดในระดับสูง จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ปี 2558 นับเป็นปีที่ไทยมีผลผลิตมันสำปะหลัง สูงสุดเป็นประวัติการณ์ ราว 32.4 ล้านตัน เนื่องจากก่อนหน้านี้เกษตรกรได้ขยายพื้นที่ปลูก ตอบรับราคาที่เคยปรับตัวสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ผลผลิตจะมาก ราคามันสำปะหลังกลับตกต่ำในช่วงปี 2559–2560 (เฉลี่ยเพียง 1.4–1.8 บาท/กก. ซึ่งต่ำกว่าต้นทุนการผลิต) ส่งผลให้เกษตรกรบางส่วนเริ่มหันไปปลูกพืชอื่นในปีต่อ ๆ มา ดังนั้นแม้ผลผลิตในปี 2558 จะสูง แต่ปริมาณส่งออกไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนักเนื่องจากความต้องการที่ชะลอตัว ขณะที่ปี 2559–2560 ผลผลิตเริ่มปรับลดลงเล็กน้อยตามพื้นที่เพาะปลูกที่หดตัวและผลกระทบจากภัยแล้งบางส่วน ทำให้ราคาภายในประเทศเริ่มกระเตื้องขึ้นเล็กน้อยในช่วงปลายปี 2560

สรุป ช่วงปี 2558–2560 ถือเป็นช่วงเริ่มต้นของแนวโน้มขาลงในการส่งออกมันสำปะหลังไทย ปัจจัยสำคัญคือ ภาวะราคาสินค้าเกษตรและพลังงานโลกที่ตกต่ำ นโยบายระบายสต็อกข้าวโพดของจีน ที่ลดความได้เปรียบด้านราคาของมันสำปะหลัง รวมถึง ค่าเงินบาท และ ผลผลิตภายในประเทศที่เพิ่มสูงสุดจนเกินความต้องการ ปัจจัยเหล่านี้ร่วมกันกดดันให้ปริมาณส่งออกเติบโตช้าลงหรือหดตัวเล็กน้อยในช่วงสามปีดังกล่าว

ปี 2561 ความต้องการจากจีนลดลงหนักและผลกระทบจากโรคระบาด ASF

ปี 2561 นับเป็นจุดเปลี่ยนที่ปริมาณการส่งออกมันสำปะหลังของไทยหดตัวอย่างรุนแรง โดยปริมาณส่งออกลดลงถึงร้อยละ -26.1 จากปีก่อนหน้า เหลือประมาณ 8.3 ล้านตัน ซึ่งการหดตัวนี้ส่วนใหญ่มาจากตลาดจีน ซึ่งเป็นผู้นำเข้ามันสำปะหลังรายใหญ่ที่สุดของไทยในขณะนั้น โดย (1) ในปี 2561 รัฐบาลจีนดำเนินนโยบายเชิงรุกในการจัดการสินค้าคงคลังทางการเกษตรของประเทศ โดยกระตุ้นการใช้ข้าวโพดภายในประเทศมากขึ้นเพื่อระบายสต็อกข้าวโพดส่วนเกินซึ่งมีอยู่เกือบ 200 ล้านตัน ส่งผลให้โรงงานผลิตเอทานอลบางแห่งในจีนที่เคยใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบ ปิดตัวลงหรือเปลี่ยนไปใช้ข้าวโพดแทนมันสำปะหลัง (2) จีนเผชิญกับการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร (ASF) อย่างหนัก ทำให้จำนวนสุกรลดลงมาก ความต้องการมันสำปะหลังเพื่อใช้ผสมในอาหารสัตว์ (โดยเฉพาะสำหรับสุกร) จึงลดลงตาม และ (3) ราคาธัญพืชพลังงาน/อาหารอื่น ๆ เช่น ข้าวโพด ข้าวสาลี อยู่ในระดับต่ำมาก ทำให้ผู้ผลิตอาหารและอุตสาหกรรมบางประเภทสามารถใช้ธัญพืชเหล่านั้นทดแทนแป้งมันสำปะหลังได้อย่างคุ้มค่า

ผลของปัจจัยข้างต้นทำให้จีนลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทยลงอย่างมากในปี 2561 โดยเฉพาะการนำเข้า **มันเส้น** ที่จีนใช้ผลิตเอทานอลและอาหารสัตว์ ลดลงถึงร้อยละ -38.1 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า (จากปริมาณส่งออกมันเส้นไทย 6.4 ล้านตันในปี 2560 เหลือเพียง 4.0 ล้านตันในปี 2561) นอกจากนี้ ปริมาณส่งออก

แป้งมันสำปะหลัง ก็ลดลงตามภาวะตลาด แม้ไม่ได้รุนแรงเท่ามันเส้น แต่ก็ได้รับผลกระทบจากการที่ลูกค้าจีนและประเทศอื่นมีสต็อกวัตถุดิบอื่น

อย่างไรก็ดี แม้ปริมาณส่งออกปี 2561 จะหดตัวแรง แต่ด้านมูลค่าการส่งออกกลับเพิ่มขึ้น รวบรวมร้อยละ 10.4 (อยู่ที่ประมาณ 3.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ) สาเหตุเพราะภาวะอุปทานดั้งตัวทำให้ราคาสินค้ามันสำปะหลังปรับตัวสูงขึ้นมากในปี 2561 โดยราคาหัวมันสดที่เกษตรกรขายได้ปรับตัวสูงขึ้นมาเฉลี่ยอยู่ที่ 2.38 บาท/กก. (เพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 70 จากปี 2560) จึงดันให้ราคาส่งออกต่อหน่วยของทั้งแป้งมันและมันเส้นสูงขึ้น ผู้ซื้อที่ยังมีความต้องการต้องยอมจ่ายแพงขึ้น ส่งผลดีต่อมูลค่าการส่งออก ทั้งนี้ ราคาในประเทศที่สูงขึ้นได้กระตุ้นให้เกษตรกรไทยกลับมาสนใจปลูกมันสำปะหลังอีกครั้งหลังจากที่ก่อนหน้านี้เกษตรกรบางส่วนหยุดปลูกไปเนื่องจากราคาตกต่ำ

สรุปปัจจัยปี 2561 ความต้องการจากจีนที่หดตัวอย่างหนักคือตัวแปรหลักที่ทำให้ปริมาณส่งออกไทยลดลงมาก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจีนได้แก่ นโยบายระบายข้าวโพดของรัฐบาลจีน การระบาดของโรค ASF ในสุกร และ การใช้รัฐพืชอื่นทดแทน นอกจากนี้ปริมาณผลผลิตไทยปี 2561 ยังลดลงต่อเนื่อง สาเหตุจากทั้งภัยแล้งและเกษตรกรลดพื้นที่ปลูกในช่วงราคาตกต่ำปีก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม ราคามันสำปะหลังที่ปรับตัวสูงขึ้น ก็เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรกลับมาปลูกมากขึ้นในปีถัดไป

ปี 2562 ผลผลิตในประเทศล้นตลาด ขณะที่อุปสงค์ต่างประเทศยังขบเซา

ในปี 2562 ปริมาณผลผลิตหัวมันสำปะหลังในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่ระดับ 31.1 ล้านตัน (สูงสุดในรอบ 3 ปี) เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.8 จากปี 2561 เนื่องจากเกษตรกรได้แรงจูงใจจากราคามันสำปะหลังที่เพิ่มสูงขึ้นในปี 2561 ทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอีกครั้ง (ข้อมูล สศก. ระบุพื้นที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังปี 2562 อยู่ที่ราว 8.67 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.1 จากปีก่อน) อีกทั้งสภาพอากาศปีนั้นค่อนข้างเอื้ออำนวยทำให้ผลผลิตต่อไร่ดีขึ้นด้วย ถือเป็นปีที่ผลผลิตเข้าใกล้ระดับสูงสุดเป็นประวัติการณ์นับแต่ปี 2558 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม อุปสงค์จากต่างประเทศในปี 2562 ยังคงขบเซา ต่อเนื่องจากปีก่อนหน้า โดยเฉพาะตลาดจีน ที่ยังคงนโยบายการจัดการสินค้าคงคลังทางการเกษตรของประเทศ ส่งผลให้ปริมาณส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทยปี 2562 หดตัวอีกประมาณร้อยละ -20.7 จากปีก่อนหน้า เหลือราว 6.6 ล้านตัน แม้ไทยจะมีสินค้าพร้อมส่งออกมากขึ้นแต่ขายไม่ได้เท่าที่ควร ทั้งนี้หากแยกพิจารณาตามผลิตภัณฑ์สำคัญจะเป็น ดังนี้

- **มันเส้น** ปริมาณส่งออก 2.4 ล้านตัน มูลค่า 520.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (หดตัวรุนแรงร้อยละ 39.8 และ -41.5 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปีก่อน) ปัจจัยลบสำคัญคือ (1) ราคาข้าวโพดในจีนลดลงอย่างมากหลังยกเลิกการอุดหนุน ทำให้โรงงานจีนหันไปใช้ข้าวโพดแทน (เพื่อระบายสต็อกข้าวโพดค้างจำนวนมาก) และ (2) การระบาดของโรค ASF ในจีนที่ยังไม่หมดไป ลดความต้องการมันเส้นในอาหารสัตว์ต่อเนื่อง

- **แป้งมันสำปะหลัง** ปริมาณส่งออก 2.8 ล้านตัน มูลค่า 1.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ หดตัวร้อยละ -3.5 และ -10.7 จากปี 2561 ตามลำดับ) สาเหตุหลักเพราะราคาธัญพืชประเภทแป้งอื่น ๆ (เช่น ข้าวโพด

ข้าวสาลี) ในตลาดโลกยังอยู่ระดับต่ำ ทำให้ผู้ใช้ปลายทางบางส่วนเลือกใช้แป้งจากธัญพืชเหล่านั้นแทนบางส่วน จึงลดคำสั่งซื้อแป้งมัน นอกจากนี้การแข่งขันด้านราคายังกดดันให้ราคาส่งออกแป้งมันสำปะหลังไทยลดลงร้อยละ -8.2 มาอยู่ที่เฉลี่ย 439 เหรียญสหรัฐ/ตัน

- **แป้งมันสำปะหลังดัดแปร** ปริมาณส่งออก 1.0 ล้านตัน แม้ต้องแข่งขันกับแป้งจากธัญพืชอื่นในบางด้าน แต่ความต้องการสินค้าคุณภาพสูงยังพอมีช่องว่างให้เติบโต

- **มันอัดเม็ด** ปริมาณส่งออกเพียง 1.2 หมื่นตัน มูลค่า 3.2 ล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวร้อยละ 8.3 และ 16.6 ตามลำดับ แม้ตัวเลขการเติบโตสูงแต่ฐานยังเล็กมาก ตลาดหลักคือ ญี่ปุ่น ที่นำเข้ามันอัดเม็ดไปผสมอาหารสัตว์

ในภาพรวมปี 2562 จะเห็นว่าปัจจัยด้านอุปทานในประเทศที่เพิ่มขึ้นมาก และ อุปสงค์ต่างประเทศที่ยังไม่ฟื้น ส่งผลให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด (oversupply) โรงงานแปรรูปในประเทศแม้ใช้วัตถุดิบมากขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอรองรับผลผลิตทั้งหมด ทั้งนี้ ยังมีความต้องการในประเทศโดยเฉพาะการใช้มันสำปะหลังผลิตแอลกอฮอล์ เอทานอล และสารให้ความหวาน ที่ยังเติบโตดี ทำให้สต็อกค่อย ๆ ลดลง ส่วนด้านราคานั้น จากการที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันด้านราคาในตลาดต่างประเทศที่สูงขึ้น ส่งผลให้ราคาส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังปี 2562 ลดลงในหลายรายการ (ยกเว้นแป้งดัดแปรที่ราคายังปรับขึ้นได้เล็กน้อย) เกษตรกรไทยจำนวนมากยังคงมีกำไรน้อยหรือขาดทุนจากราคาหัวมันที่ตกต่ำ แต่ในช่วงปลายปี 2562 ภาครัฐได้ออก “โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง” (เริ่มปลายปี 2562 ต่อเนื่องฤดูเก็บเกี่ยวปี 2563) เพื่อคุ้มครองรายได้เกษตรกรในช่วงที่ราคาคงต่ำ มาตรการนี้ช่วยประคองให้เกษตรกรยังมีแรงจูงใจปลูกมันสำปะหลังต่อเนื่อง

สรุปปัจจัยปี 2562 การส่งออกยังชะงักเพราะความต้องการในตลาดหลัก (จีน) ยังไม่กลับมา นอกจากนี้ยังเผชิญ การแข่งขันจากวัตถุดิบทดแทน (ข้าวโพด/ธัญพืชอื่น) ที่มีราคาถูก ในขณะที่ ฝั่งอุปทานในประเทศเพิ่มขึ้นมาก จากพื้นที่ปลูกและผลผลิตที่เพิ่ม (ปัจจัยภายในประเทศ) ทำให้สินค้าล้นตลาดและราคาลดลง การออกมาตราการประกันรายได้ของรัฐปลายปี 2562 ช่วยพยุงภาคการผลิตภายในประเทศไว้บ้าง แต่ภาพรวมก็ยังเป็นปีที่ผู้ส่งออกต้องดิ้นรนปรับตัว (เช่น หาดตลาดใหม่อย่างอินโดนีเซีย/มาเลเซียสำหรับแป้งมัน หรือญี่ปุ่นสำหรับมันอัดเม็ด เป็นต้น)

ปี 2563 ผลกระทบของ COVID-19 และสัญญาณฟื้นตัว

ปี 2563 สถานการณ์เริ่มมีสัญญาณพลิกฟื้นขึ้นเล็กน้อย แม้ว่าช่วงต้นปีจะยังคงได้รับแรงกดดันจากนโยบายจีนที่เน้นการใช้ข้าวโพดในประเทศ และผลจากสงครามการค้า แต่ **การระบาดของโควิด-19** ได้ก่อให้เกิดความต้องการใหม่ ๆ ในตลาดมันสำปะหลัง ในระยะสั้น กล่าวคือ

- **ความต้องการแอลกอฮอล์เพื่อการสาธารณสุข** การระบาดของโควิด-19 ทำให้ทั่วโลกต้องการแอลกอฮอล์มากขึ้นสำหรับผลิตภัณฑ์เช่นน้ำยาฆ่าเชื้อและเจลล้างมือ ในจีนเองก็มีการเร่งผลิตแอลกอฮอล์ เพื่อใช้ภายในประเทศ โรงงานผลิตเอทานอลหลายแห่งในจีนที่ใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบได้รับคำสั่งซื้อเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ **คำสั่งซื้อมันสำปะหลังเร่งตัวขึ้น** เพื่อนำไปกลั่นแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์ที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนประกอบในช่วงการระบาด

● **ความต้องการในอุตสาหกรรมอาหาร** เมื่อผู้คนกักตัวอยู่บ้านและเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภค อุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูปและอาหารแปรรูปบางประเภทขยายตัว ความต้องการแป้งมันสำปะหลัง สำหรับใช้เป็นส่วนผสมอาหาร (เช่น อาหารกึ่งสำเร็จรูป บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป อาหารขบเคี้ยว ฯลฯ) ก็เพิ่มขึ้น **ความต้องการใช้มันสำปะหลังในอุตสาหกรรมอาหารเพิ่มสูงขึ้น** ในช่วงที่เกิดโรคระบาด สอดคล้องกับเทรนด์ผู้บริโภคที่ มองหาอาหารสำเร็จรูปและวัตถุดิบอาหารปลอดภัยในบางประเทศ

ด้วยปัจจัยสนับสนุนข้างต้น ประกอบกับราคาน้ำมันดิบโลกที่เริ่มฟื้นตัวในช่วงครึ่งหลังของปี 2563 (ทำให้เชื้อเพลิงเอทานอลมีความน่าสนใจขึ้น) ส่งผลให้การส่งออกมันสำปะหลังของไทยในปี 2563 **กลับมาขยายตัวเล็กน้อย** หลังจากหดตัวต่อเนื่องหลายปีก่อนหน้า โดยปริมาณส่งออกโดยรวมปี 2563 เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าเล็กน้อยอยู่ที่ประมาณ **7.1 ล้านตัน** (เทียบกับ 6.6 ล้านตันในปี 2562) ทั้งนี้จีนยังคงนำเข้าในปริมาณไม่มากนัก เมื่อเทียบกับช่วงก่อนปี 2561 แต่ก็มีคำสั่งซื้อเข้ามาเป็นระยะเพื่อทดแทนสต็อกที่ลดลง ขณะที่ประเทศอื่นในเอเชีย ยังซื้อสม่ำเสมอ ส่วนด้านผลผลิตในประเทศ ปี 2563 ผลผลิตหัวมันสดของไทยทรงตัวใกล้เคียงปีก่อน (แม้พื้นที่ปลูก จะเพิ่ม แต่ประสิทธิภาพการผลิตลดลง จากการได้รับผลกระทบจากโรคใบด่างมันสำปะหลังที่เริ่มระบาดเข้าสู่บางพื้นที่ ในปีนั้น และภัยแล้งบางช่วง) อย่างไรก็ตาม ราคามันสำปะหลังสดที่เกษตรกรขายได้ช่วงปลายปี 2563 ปรับตัวดีขึ้น ตามความต้องการและสต็อกที่ลดลง

สรุปปัจจัยปี 2563 แม้อุตสาหกรรมส่งออกยังเผชิญแรงกดดันจากจีนและการแข่งขันกับธัญพืชอื่น แต่สถานการณ์ โควิด-19 ได้สร้าง **ความต้องการเพิ่มเติม** ให้กับมันสำปะหลังไทย ทั้งการผลิตแอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อ และความต้องการในอุตสาหกรรมอาหาร ส่งผลให้ภาพรวมส่งออกปี 2563 พลิกกลับมาเติบโตเล็กน้อยหลังจากหดตัว ต่อเนื่อง ช่วยคลายความตึงเครียดในอุตสาหกรรม นอกจากนี้ มาตรการภาครัฐ (ประกันรายได้) ก็ยังดำเนินต่อ มีส่วนช่วยให้อุปทานวัตถุดิบทรงตัว

ปี 2564 อุปสงค์ฟื้นตัวแรงและผลผลิตสูงสุด หนุนส่งออกพุ่ง

ปี 2564 นับเป็นปีทองอีกปีหนึ่งของการส่งออกมันสำปะหลังไทย ปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้น อย่างชัดเจน จาก **7.1 ล้านตันในปี 2563 เป็นประมาณ 10.5 ล้านตันในปี 2564** หรือขยายตัวกว่าร้อยละ 47 ในเชิงปริมาณ ซึ่งถือเป็นระดับใกล้เคียงกับช่วงปีสูงสุดก่อนหน้านั้น (ราวปี 2557-2558) โดยปัจจัยที่สนับสนุนการฟื้นตัวของการส่งออกในปี 2564 ประกอบด้วยปัจจัยด้านอุปสงค์ต่างประเทศและด้านอุปทานภายในประเทศ ดังนี้

● **ความต้องการจากจีนและตลาดหลักกลับมาขยายตัว** หลังจากจีนระบายสต็อกข้าวโพด อย่างต่อเนื่องหลายปี ช่วงปลายปี 2563 ถึง 2564 สต็อกข้าวโพดส่วนเกินของจีนลดลงมาก ทำให้โรงงานในจีน เริ่ม กลับมานำเข้ามันสำปะหลังเพิ่มขึ้นเพื่อใช้ผลิตเอทานอลและแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงช่วงนั้นจีนยังคง ใช้นโยบาย Zero-COVID ทำให้ต้องการเอทานอล/แอลกอฮอล์จำนวนมาก ซึ่งมันสำปะหลังตอบโจทย์ได้ดี นอกจากนี้ **อุตสาหกรรมปศุสัตว์ของจีน (โดยเฉพาะสุกร)** ก็เริ่มฟื้นตัวจากวิกฤต ASF ที่ผ่านมา ฟาร์มสุกรเริ่มกลับมาเลี้ยง เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความต้องการมันเส้นในอาหารสัตว์ฟื้นตัวตามไปด้วย ขณะเดียวกันประเทศคู่ค้าอื่นในเอเชีย

เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย ก็มีสัญญาณเศรษฐกิจฟื้นตัวหลังวิกฤตโควิด ทำให้มีความต้องการวัตถุดิบแป้งมันสำหรับอุตสาหกรรมอาหาร กระดาษ กาว และเคมีภัณฑ์เพิ่มขึ้นตาม

- **ราคาธัญพืชพุ่งสูง ดันความต้องการแป้งมันสำหรับเพิ่มขึ้น** ในปี 2564 ราคาวัตถุดิบทดแทนอย่างข้าวโพด ข้าวสาลี และข้าวบาร์เลย์ในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นมาก จากทั้งภาวะแล้งในผู้ผลิตบางประเทศและความต้องการหลังโควิด ส่งผลให้ราคาสินค้าทดแทนแป้งมัน (เช่น แป้งจากธัญพืช) ปรับตัวสูงขึ้น ผู้ผลิตในหลายประเทศหันมานำเข้าแป้งมันสำหรับเพิ่มขึ้น เพราะราคาปรับขึ้นน้อยกว่าเมื่อเทียบกับพืชทดแทนชนิดอื่น (ราคามันสำหรับปรับขึ้นร้อยละ 4.6 ขณะที่ข้าวโพดปรับขึ้นร้อยละ 22 และข้าวสาลีปรับขึ้นร้อยละ 36) เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เพิ่มการนำเข้าแป้งมันเพื่อใช้ทำอาหาร เครื่องดื่ม กระดาษ สิ่งทอ ฯลฯ ส่งผลเชิงบวกต่อส่งออกไทย

- **ผลผลิตมันสำหรับไทยเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพดี** ด้านอุปทาน ปี 2564 ไทยเก็บเกี่ยวมันสำหรับได้ปริมาณสูงมาก ประมาณ 35.1 ล้านตันหัวมันสด ซึ่งถือว่าสูงที่สุดเท่าที่เคยมีมาของไทย (ทำลายสถิติปี 2558) เนื่องจากช่วงปี 2563-2564 เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกอย่างมาก (พื้นที่เก็บเกี่ยว 10.4 ล้านไร่ในปี 2564) โดยมีแรงจูงใจจากราคาหัวมันที่เริ่มปรับขึ้นตั้งแต่ครึ่งหลังของปี 2563 เป็นต้นมา นอกจากนี้ ภาครัฐยังมี **โครงการสนับสนุนหลายด้าน** ทั้งประกันรายได้และส่งเสริมปัจจัยการผลิต ทำให้เกษตรกรดูแลแปลงปลูกได้ดีขึ้น อีกปัจจัยสำคัญคือการที่ไทย **ควบคุมการระบาดของโรคใบด่างมันสำหรับ (CMD)** ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในปี 2564 โดยมีการใช้พันธุ์ต้านทานและกำจัดต้นที่เป็นโรคอย่างจริงจัง ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่กลับมาเพิ่มขึ้น ด้วยผลผลิตจำนวนมากนี้ โรงงานแปรรูปและผู้ส่งออกไทยจึงมีวัตถุดิบเพียงพอรองรับคำสั่งซื้อจำนวนมาก อีกทั้งไทยยังนำเข้ามันเส้นจากประเทศเพื่อนบ้าน (กัมพูชา ลาว ฯลฯ) รวม 2.4 ล้านตัน ในปี 2564 เพื่อชดเชยความต้องการใช้ในภาคอุตสาหกรรมเอทานอลและอาหารสัตว์ภายในประเทศที่เพิ่มขึ้น ทำให้สามารถจัดสรรผลผลิตในประเทศส่วนใหญ่ไปสู่การส่งออกได้เต็มที่

- **ค่าเงินบาทและต้นทุนโลจิสติกส์** ในช่วงปี 2564 ค่าเงินบาทมีแนวโน้มอ่อนค่าลงเมื่อเทียบกับเงินเหรียญสหรัฐ (เฉลี่ยประมาณ 32 บาท/เหรียญสหรัฐ จากที่แข็งค่าใกล้ 30 บาท/เหรียญสหรัฐ ในปี 2562-2563) ประกอบกับค่าระวางเรือที่สูงขึ้นทั่วโลก การที่ไทยมีสินค้าในสต็อกมากทำให้สามารถบริหารจัดการขนส่งได้คุ้มค่า จึงยังรักษาความสามารถในการส่งมอบสินค้าได้ดี ซึ่งเอื้อให้ผู้ซื้อยังคงสั่งซื้ออย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์จากปัจจัยข้างต้นคือปี 2564 ไทยส่งออกมันสำหรับได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยจีนกลับมาครองตลาดนำเข้าหลักของไทย (ร้อยละ 51 ของการส่งออกทั้งหมดในปี 2564) ตามด้วยตลาดสำคัญอื่น เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย สำหรับสินค้าแปรรูป) มูลค่าการส่งออกปี 2564 ก็เพิ่มขึ้นสูงตามปริมาณ อยู่ที่ประมาณ 3.97 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 48 จากปี 2563 สินค้าหลักอย่างแป้งมันสำหรับและมันเส้นต่างทำสถิติใหม่หลังซบเซามาหลายปี

สรุปปัจจัยปี 2564 เป็นปีที่อุปสงค์และอุปทานส่งเสริมกันพอดี ฝั่งอุปสงค์มีความต้องการสูงจากจีน (เพื่อผลิตเอทานอลและอาหารสัตว์) และจากประเทศอื่น เนื่องจากราคาธัญพืชโลกปรับตัวสูงขึ้นอย่างมาก

ทำให้มันสำปะหลังได้เปรียบเชิงราคา ส่วนฝั่งอุปทานไทยก็มีความพร้อมมากทั้ง **ผลผลิตที่ล้นเหลือ** และ **การควบคุมโรคพืชได้ดี** อีกทั้งมีการนำเข้าวัตถุดิบเพิ่มเติมจากประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อใช้ภายในประเทศ ทำให้ส่งออกได้เต็มที่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค เช่น **ค่าเงินบาท** ก็เอื้ออำนวยในช่วงนี้ ส่งผลให้ปี 2564 การส่งออกมันสำปะหลังไทยกลับมาโดดเด่นอีกครั้ง

ปี 2565 ความต้องการพุ่งต่อเนื่องท่ามกลางวิกฤตโลก

แรงส่งจากปี 2564 ต่อเนื่องมาถึงปี 2565 โดยสถานการณ์โดยรวมยังเอื้อให้การส่งออกมันสำปะหลังของไทยเติบโตได้ดีต่อเนื่อง **ปริมาณส่งออกปี 2565 เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.9 เป็นประมาณ 11.2 ล้านตัน** ทำสถิติสูงสุดในรอบทศวรรษ และมูลค่าส่งออกก็เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.2แตะ 4.41 พันล้านเหรียญสหรัฐ แม้ปีนี้ไทยเผชิญปัญหาภัยธรรมชาติบ้าง แต่ปัจจัยด้านอุปสงค์ตลาดโลกที่ยังแข็งแกร่งสามารถชดเชยได้ ปัจจัยสำคัญในปี 2565 ได้แก่

- **อุปสงค์จากจีนยังขยายตัวสูง** จีนยังคงเป็นตลาดหลักกว่าร้อยละ 51 ของการส่งออกมันสำปะหลังไทย และความต้องการก็เพิ่มสูงต่อเนื่องจากปีก่อน โดย (1) จีนยังต้องการมันสำปะหลังไปผลิตแอลกอฮอล์และเอทานอลจำนวนมากเพื่อใช้ในการฆ่าเชื้อตามนโยบาย Zero-COVID ที่ดำเนินอยู่ในช่วงต้นปี 2565 (2) อุตสาหกรรมอาหารสัตว์จีนโดยเฉพาะการเลี้ยงสุกรกลับมาฟื้นตัวเข้าใกล้ภาวะปกติหลังวิกฤต ASF คลี่คลาย จึงต้องการมันเส้น เพิ่มขึ้นในสูตรอาหารสัตว์ และ (3) สต็อกข้าวโพดในจีนที่เคยล้นคลังได้ถูกใช้จนลดลงมากจากในช่วงก่อนหน้านี้ ทำให้จีนกลับมาต้องการนำเข้ามันสำปะหลังเพื่อทดแทนข้าวโพดในหลายอุตสาหกรรมอย่างมีนัยสำคัญสะท้อนว่าในปี 2565 จีนผ่อนคลายนโยบายจำกัดการนำเข้ามันสำปะหลังลง และหันมาสั่งซื้อจากไทยเพิ่มขึ้นมากเมื่อเทียบกับช่วงปี 2561-2564

- **ความต้องการเพื่อความมั่นคงทางอาหารและพลังงานทั่วโลก** สถานการณ์สงครามรัสเซีย-ยูเครน (เริ่ม ก.พ. 2565) ทำให้หลายประเทศตื่นตัวเรื่องความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน เนื่องจากราคาธัญพืชหลายชนิดจากแหล่งผลิตสำคัญ (ข้าวโพด ข้าวสาลี จากรัสเซีย/ยูเครน) ปรับตัวสูงและอุปทานหยุดชะงักช่วงหนึ่ง ประเทศผู้นำเข้าหลายแห่งจึงมองหาสินค้าทดแทนหรือแหล่งวัตถุดิบอื่น **มันสำปะหลังจึงกลายเป็นสินค้าทดแทนหนึ่งที่ประเทศต่างๆ นำเข้าเพิ่ม** เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมอาหารและพลังงานของตนในยามที่ตลาดผันผวน เช่น บางประเทศในยุโรปเริ่มกลับมานำเข้ามันสำปะหลัง (กรณีเนเธอร์แลนด์นำเข้ามันอัดเม็ดเพิ่มสำหรับอาหารสัตว์) รวมถึงประเทศในเอเชียที่ไม่เคยใช้ ก็เริ่มพิจารณานำเข้ามากขึ้น

- **ราคาธัญพืชสูง หนุนการส่งออกแป้งมันต่อเนื่อง** ราคาข้าวโพด ข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์โลกปี 2565 พุ่งสูงมาก (เฉลี่ยร้อยละ 22 ถึง 36) ทำให้ ผู้นำเข้าหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มการสั่งซื้อแป้งมันสำปะหลังดิบจากไทยมากขึ้น เพราะต้นทุนถูกกว่าแป้งธัญพืชในช่วงนั้น ส่งผลให้ปริมาณส่งออกแป้งมันดิบปี 2565 เพิ่มขึ้นเล็กน้อย (3.8 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.0) และที่สำคัญคือ ราคาส่งออกแป้งมันไทยปรับเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 6.2 (เฉลี่ย 490 เหรียญสหรัฐ/ตัน) ทำให้มูลค่าส่งออกแป้งมันรวม 1,836 ล้านเหรียญสหรัฐ (ร้อยละ 8.2) ถือเป็นการฟื้นตัวทั้งด้านปริมาณและราคาพร้อมกัน

● **การฟื้นตัวของมันเส้น** หลังจากการส่งออกลดลงมาหลายปี ปี 2565 ปริมาณส่งออกมันเส้นไทยติดตัวขึ้นมามีอยู่ที่ 5.9 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.3 จากปีก่อน และมีมูลค่า 1,502 ล้านเหรียญสหรัฐ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.6) ปัจจัยหนุนหลักคือ (1) ความต้องการมันเส้นในจีนเพื่อผลิตแอลกอฮอล์/เอทานอล เพิ่มตามสถานการณ์โควิดในจีนช่วงต้นปี (2) การฟื้นตัวของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์จีนดังกล่าว และ (3) สต็อกข้าวโพดจีนที่ลดต่ำลงมาก (ส่งผลต่อเนื่องมาจากปี 2561–2562) สามปัจจัยนี้ทำให้จีนกลับมานำเข้ามันเส้นปริมาณมาก ส่งผลให้ทั้งปริมาณและราคารามันเส้นปรับตัวดีขึ้น (ราคาส่งออกเฉลี่ย 260 เหรียญสหรัฐ/ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.4) หลังจากเคยตกต่ำกว่า 220 เหรียญสหรัฐ/ตัน ในช่วงวิกฤตก่อนหน้านี้

● **แป้งมันสำปะหลังดัดแปรและผลิตภัณฑ์เฉพาะทางยังเติบโต** ตลาดแป้งมันสำปะหลังดัดแปรของไทยยังเติบโตต่อเนื่องเล็กน้อยในปี 2565 ปริมาณส่งออก 1.14 ล้านตัน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.4) มูลค่า 956.4 ล้านเหรียญสหรัฐ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.9) ตลาดส่งออกหลักยังคงเป็น **ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา** เป็นต้น ซึ่งมีความต้องการใช้ในอาหาร สารให้ความหวาน กระดาษ ยา เครื่องสำอาง ฯลฯ แม้ว่าปี 2565 เศรษฐกิจประเทศเหล่านี้จะเติบโตไม่มากนัก ส่วน **มันอัดเม็ด** แม้จะเป็นตลาดเล็ก แต่ปี 2565 ก็มีคำสั่งซื้อเพิ่มขึ้นมากจากยุโรปและจีน ทำให้มีการส่งออก 7.8 หมื่นตัน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 251) แต่ก็ยังนับว่าน้อยเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังประเภทอื่น

● **ปัจจัยอุปทานภายในประเทศ** ด้านผลผลิต ปี 2565 ไทยประสบปัญหาภัยธรรมชาติในบางพื้นที่ **น้ำท่วมจากพายุ “โนรู”** ช่วงปลายปี 2564 ทำให้ต้นมันในบางแปลงเน่าเสีย และในปี 2565 ฝนตกน้อยลงกว่าปกติในบางช่วง อย่างไรก็ตาม ภาพรวมผลผลิตหัวมันสดปี 2565 อยู่ที่ราว **34.0 ล้านตัน** หดตัวเล็กน้อย (ร้อยละ -3.1 จากปีก่อน) เนื่องจากพื้นที่ปลูกบางส่วนเสียหายและเกษตรกรบางรายลดการเพาะปลูก เพราะกลัวโรคใบด่าง แต่ผลผลิตต่อไร่กลับเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.7 จากการปรับปรุงพันธุ์และการควบคุมโรค (ผลผลิตต่อไร่ 3.43 ตัน/ไร่) ฝั่งโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศยังคงใช้มันสำปะหลังสูงขึ้น โดยเฉพาะโรงงานผลิตแอลกอฮอล์/เอทานอล ที่ขยายกำลังการผลิต และโรงงานอาหารสัตว์บางส่วนที่หันมาใช้มันเส้นแทนข้าวโพด ทำให้ **สต็อกมันสำปะหลังในประเทศตึงตัว** แต่เพราะผลผลิตโดยรวมยังสูงและการนำเข้าจากเพื่อนบ้านเข้ามาช่วย จึงไม่ส่งผลให้ผู้ส่งออกขาดแคลนวัตถุดิบมากนัก

สรุปปัจจัยปี 2565 ความต้องการตลาดโลกที่สูงผิดปกติเนื่องจากทั้งนโยบายโควิดของจีนและวิกฤตรัสเซีย-ยูเครน ทำให้มันสำปะหลังกลายเป็นสินค้าที่ทั่วโลกมองหาในฐานะตัวทดแทนพืชอื่น อุปสงค์จีนที่ฟื้นเต็มที่บวกกับตลาดใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้น เช่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย (นำเข้าแป้งมากขึ้น) และเนเธอร์แลนด์ (นำเข้ามันอัดเม็ด) ช่วยให้การส่งออกไทยปี 2565 ทำจุดสูงสุดใหม่ แม้ว่าไทยจะมีอุปสรรคด้านอุทกภัยและโรคพืช แต่การบริหารจัดการภายใน (เช่น การควบคุมโรคใบด่างและการปรับพื้นที่ปลูก) ยังทำได้ดี ปริมาณส่งออกจึงยังเพิ่มขึ้นพร้อมกับราคาส่งออกที่ปรับสูงขึ้นตามตลาดโลก

ปี 2566–2567 ภัยแล้งและปัญหาอุปทานอุตสาหกรรมส่งออกให้ลดลงอีกครั้ง

หลังจากการขยายตัวของการส่งออกต่อเนื่อง 2 ปี การส่งออกมันสำปะหลังของไทยกลับเผชิญความท้าทายอีกครั้งในปี 2566 และ 2567 โดยมีปัจจัยหลักจาก **ฝั่งอุปทานภายในประเทศที่หดตัวลงเพราะ**

สภาพอากาศแปรปรวน ประกอบกับอุปสงค์ต่างประเทศที่ชะลอตัวลงจากภาวะเศรษฐกิจ ทำให้ปริมาณส่งออกปรับลดลงอย่างมาก

● **ผลผลิตไทยปี 2566 ลดลงจากน้ำท่วมและภัยแล้ง** สศก. รายงานว่าปี 2566 ผลผลิตหัวมันสำปะหลังในประเทศอยู่ที่ราว 30.6 ล้านตัน ลดลงร้อยละ -9.8 จากปีก่อน พื้นที่เก็บเกี่ยวเหลือ 9.4 ล้านไร่ (ลดลงร้อยละ -5.8) และผลผลิตต่อไร่ก็ลดลงร้อยละ -4.3 (เหลือ 3.29 ตัน/ไร่) สาเหตุสำคัญคือ (1) ฤดูแล้ง ในหลายจังหวัดที่เกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2565 จากอิทธิพลพายุโซนร้อนโนรู ทำให้แปลงมันสำปะหลังที่ใกล้เก็บเกี่ยวเสียหายอย่างมาก (ส่งผลให้ผลผลิตที่ควรออกต้นปี 2566 หายไปบางส่วน) และ (2) ภาวะฝนแล้ง/ฝนทิ้งช่วง ตั้งแต่ไตรมาส 2 ปี 2566 เนื่องจากการเข้าสู่ปรากฏการณ์เอลนีโญ ทำให้ต้นมันสำปะหลังที่ปลูกปลายปี 2565 ขาดน้ำเติบโตไม่เต็มที่ (ผลผลิตต่อไร่ลดลงอย่างชัดเจน) ปัญหาภัยแล้งนี้ลากยาวไปถึงกลางปี 2566 ส่งผลเสียหายต่อเนื่องถึงผลผลิตฤดูถัดมา นอกจากนี้ยังมีปัญหาการระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังในบางพื้นที่ (โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ในปี 2566 ซึ่งแม้จะควบคุมได้ระดับหนึ่งแต่ก็สร้างความกังวลและทำให้ขาดแคลนท่อนพันธุ์ดีสำหรับปลูกทดแทน) ปัจจัยทั้งหมดนี้ทำให้ภาคอุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลังของไทยปี 2566 ประสบปัญหาขาดแคลนหัวมันวัตถุดิบ ต้องแย่งซื้อวัตถุดิบ ส่งผลให้ราคาหัวมันสดในประเทศปรับตัวสูงขึ้นมาก (เฉลี่ยทั้งปี 2.91 บาท/กก. เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.2) ซึ่งดีต่อเกษตรกร แต่ในแง่ผู้ส่งออกหมายถึงต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้นและมีสินค้าให้น้อยลง

● **ปริมาณส่งออกปี 2566 หดตัวอย่างหนัก** เมื่อผลผลิตไม่พอ ปริมาณส่งออกมันสำปะหลังปี 2566 จึงลดลงอย่างมาก โดยส่งออกได้ประมาณ 8.7 ล้านตัน ลดลงร้อยละ -23.0 จากปีก่อนหน้า (มูลค่าส่งออก 3.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ ลดลงร้อยละ -16.4) การหดตัวครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากที่การส่งออกเพิ่งขยายตัวในปี 2564-2565 ปัจจัยหลักของการส่งออกที่ตกต่ำนี้คือ **ข้อจำกัดด้านอุปทานภายในประเทศ** เนื่องจากความแปรปรวนของภูมิอากาศ (น้ำท่วม/แล้ง) ที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่มีสินค้าส่งออกรองรับคำสั่งซื้อที่มีเข้ามา นั่นคือ ถึงแม้ผู้นำเข้าหลักอย่างจีนหรือประเทศอื่น ๆ ยังมีความต้องการ (จีนยังนำเข้าผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังจากไทยกว่าร้อยละ 51 ของทั้งหมดในปี 2566) แต่ไทยก็ส่งมอบไม่ได้เต็มที่ ผู้ซื้อบางส่วนจึงหันไปซื้อจากประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม กัมพูชา ที่ผลผลิตเพิ่มขึ้น มาทดแทนส่วนที่ไทยส่งไม่พอ

● **ตลาดส่งออกซบเซาลงบางส่วน** นอกจากปัจจัยฝั่งอุปทานแล้ว ด้านอุปสงค์จากต่างประเทศในปี 2566 ก็ชะลอตัวลงบ้างตามภาวะเศรษฐกิจโลกที่เผชิญปัญหา (จีนเจอเศรษฐกิจชะลอตัวหลังเปิดประเทศจาก Zero-COVID ญี่ปุ่น/เกาหลีใต้ยังฟื้นตัวไม่เต็มที่ ยุโรปเข้าสู่ภาวะเงินเฟ้อสูง) ทำให้ความต้องการผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไม่ได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่องดังเช่นปีก่อน ประกอบกับราคาสินค้ามันสำปะหลังที่สูงขึ้นมาก ทำให้ผู้ซื้อบางรายลดปริมาณการสั่งซื้อหรือใช้วัตถุดิบทดแทนบางส่วน ส่งผลกระทบเพิ่มเติมให้ภาพรวมส่งออกไม่สดใส ทั้งนี้ช่วงครึ่งหลังของปี 2566 มีสัญญาณว่าจีนจะกลับมาเร่งนำเข้ามันเส้นและแป้งมันเพิ่มเพื่อเติมสต็อกที่ลดลง แต่ไทยก็ติดข้อจำกัดด้านผลผลิตตามที่กล่าว การส่งออกมันสำปะหลังของไทยจึงหดตัว

สถานการณ์ปี 2567 การส่งออกมันสำปะหลังไทยยังหดตัวต่อเนื่อง โดยมูลค่าทั้งปี 2567 ลดลงร้อยละ -15.6 จากปีก่อน อยู่ที่ 3,133 ล้านเหรียญสหรัฐ สอดคล้องกับปริมาณที่คาดว่าจะลดลงต่อเนื่อง (ประมาณ

เหลือ 6.5 ล้านตัน) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลจากปัญหาภัยแล้งปี 2566 ที่ลากยาว เข้าสู่ผลผลิตปี 2567 และยังมี ความเสี่ยงจาก โรคใบด่าง ที่ทำให้เกษตรกรบางส่วนชะลอการปลูก นอกจากนี้ หลังจีนเปิดประเทศในปี 2566 การใช้ นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของจีนไม่ได้ราบรื่นนัก

สรุปปัจจัยปี 2566-2567 สาเหตุหลักที่การส่งออกมันสำปะหลังหดตัวในช่วงนี้มาจาก ปัจจัย ภายในประเทศด้านผลผลิตและสภาพอากาศเป็นสำคัญ ภัยธรรมชาติ (น้ำท่วมปี 2565 และภัยแล้งปี 2566) ทำให้ผลผลิตเสียหายและไม่เพียงพอต่อการส่งออก เกิดภาวะ **วัตถุดิบขาดแคลน (Supply Shortage)** ขณะที่ อุปสงค์ต่างประเทศแม้ยังมี แต่ก็ไม่มากพอ ในระยะสั้นไทยพยายามแก้ไขด้วยการนำเข้ามันสำปะหลังจากเพื่อนบ้าน เพิ่มขึ้น และภาคเอกชนบางส่วนเร่งหาแหล่งวัตถุดิบใหม่ แต่ผลผลิตประเทศเพื่อนบ้านเองก็โดนภัยแล้งคล้ายกัน ภาพรวมจึงยัง ชะงัก นอกจากนั้นการแข่งขันจากผู้ส่งออกรายอื่น (เวียดนาม กัมพูชา) ที่มีผลผลิตเพิ่ม และความเสี่ยง โรคพืชระบาด ทำให้สถานการณ์ในช่วงนี้ท้าทายอย่างยิ่ง

สรุปปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการส่งออกในแต่ละช่วงเวลา

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปริมาณการส่งออกมันสำปะหลังของไทยในช่วงปี 2558-2567 มีความผันผวนสูง โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลัก 4 ด้านอย่างมีนัยสำคัญดังนี้

1) **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและนโยบายการค้า** ภาวะเศรษฐกิจโลกที่ผันผวนส่งผลต่อความต้องการสินค้าโภคภัณฑ์อย่างมันสำปะหลังโดยตรง ช่วงที่เศรษฐกิจชะลอตัวความต้องการก็ลดลง นอกจากนี้ **ระดับราคาและนโยบายภาครัฐ** มีบทบาทสำคัญต่ออุปสงค์และอุปทาน ตัวอย่าง คือ นโยบาย Zero-COVID ของจีนที่ทำให้เกิดความต้องการใช้เอทานอลมากขึ้น กลายเป็นปัจจัยบวกต่อความต้องการในช่วงปี 2564-2565 ด้าน **อัตราแลกเปลี่ยน** ค่าเงินบาทที่ผันผวนก็มีส่วนต่อการส่งออก บาทที่แข็งค่าช่วงหนึ่งทำให้มันสำปะหลังของไทยแข่งขันยากขึ้น ขณะที่บาทอ่อนลง ช่วยส่งเสริมการส่งออก นอกจากนี้ ไทยได้ประโยชน์จาก **ความตกลงการค้าเสรี อาเซียน-จีน (ACFTA)** ที่ทำให้ภาชีนำเข้าผลิตภัณ์มันสำปะหลังไทยไปยังจีนเป็นศูนย์ ตรงข้ามกับภาชีนำเข้าข้าวโพดของจีนที่สูงกว่า

2) **ความต้องการจากประเทศคู่ค้า** ความต้องการจากตลาดส่งออกหลักเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญมาก **ตลาดจีน** มีสัดส่วนมากกว่าครึ่งของการส่งออกมันสำปะหลังไทยแทบทุกปี ดังนั้นนโยบายและสถานการณ์ในจีน (เช่น สต็อกข้าวโพด การระบาด ASF นโยบายพลังงาน) ล้วนเป็นปัจจัยกำหนดทิศทางการส่งออกของไทยอย่างชัดเจน เช่น เมื่อจีนลดการนำเข้าในปี 2561-2562 การส่งออกไทยก็ร่วงหนัก ในทางกลับกันเมื่อจีนต้องการสินค้ามากขึ้นในปี 2564-2565 การส่งออกไทยก็ปรับตัวสูงขึ้น นอกจากจีนแล้ว **ตลาดรองอื่น ๆ** ก็มีบทบาทรองรับส่วนเกินหรือเติมเต็มการเติบโตในบางช่วง ได้แก่ **ญี่ปุ่น และ เกาหลีใต้** (นิยมแป้งมันดัดแปรคุณภาพสูง) **อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์** (นำเข้าแป้งมันสำปะหลังดิบมากขึ้นเมื่อราคาธัญพืชแพง) **สหภาพยุโรป** เช่น เนเธอร์แลนด์ (กลับมาซื้อมันอัดเม็ดสำหรับอาหารสัตว์ในช่วงวิกฤตอาหารสัตว์ปี 2565) ความหลากหลายของตลาดเหล่านี้ช่วยกระจายความเสี่ยงได้บ้าง แต่ไทยยังต้องพึ่งพาจีนเป็นหลักอยู่ ดังนั้นไทยจึงมีความเสี่ยงสูงหากจีนเปลี่ยนนโยบาย

กะทันหัน (เช่นกรณีปี 2561) ในช่วงปีหลัง ๆ ผู้ประกอบการไทยพยายามขยายตลาดใหม่ เช่น อินเดีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา เพื่อรองรับผลผลิต แต่ยังไม่เกิดผลในวงกว้างนัก

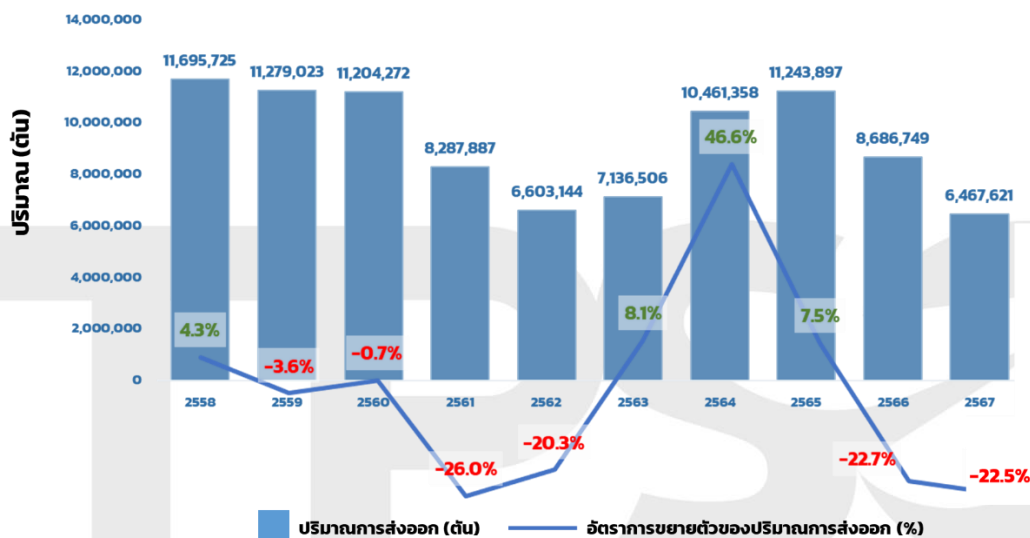
3) แนวโน้มตลาดโลกและการใช้มันสำปะหลังในอุตสาหกรรมใหม่ บทบาทของมันสำปะหลังในตลาดโลกช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเกี่ยวพันกับการใช้เพื่อพลังงานชีวภาพอย่างชัดเจน จีนใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบผลิตเชื้อเพลิงเอทานอลและแอลกอฮอล์ ทำให้ช่วงที่จีนเร่งผลิตเอทานอล (จากนโยบายสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข) อุปสงค์มันสำปะหลังก็สูงขึ้นตาม (เช่นช่วงโควิด) นอกจากนี้ **กระแสพลังงานทดแทน** ในไทยเองก็ส่งผลให้มีโรงงานเอทานอลจากมันสำปะหลังเกิดขึ้น ทำให้มีการใช้มันสำปะหลังภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ลดแรงกดดันจากสต็อกส่วนเกินในบางปี สำหรับ**อุตสาหกรรมอาหาร** กระแสรักสุขภาพและอาหารปลอดภัยuten ทำให้แป้งมันสำปะหลังได้รับความนิยมในผลิตภัณฑ์อาหารหลากหลายประเภททั่วโลก ส่งผลให้ความต้องการแป้งมันในอุตสาหกรรมอาหารเติบโตทีละน้อย (แม้จะไม่หวือหวาเท่าภาคพลังงาน) ยิ่งในช่วง ล็อกดาวน์จากสถานการณ์โควิด ผู้คนบริโภคอาหารสำเร็จรูปมากขึ้น ยิ่งใช้แป้งมันมากขึ้นตาม ส่วน**อุตสาหกรรมเคมีและชีวภาพ** เช่น พลาสติกชีวภาพ กาว กระจก สิ่งทอ ยังคงต้องการแป้งมันสำปะหลังดัดแปรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามแนวโน้มทดแทนปิโตรเคมีด้วยวัสดุหมุนเวียน เพียงแต่มีการแข่งขันจากแป้งข้าวโพด/มันฝรั่งอยู่ แต่หากราคาน้ำมันและธัญพืชสูง แป้งมันสำปะหลังจะได้เปรียบ (ดังเช่นที่เกิดขึ้นปี 2564–2565) โดยรวมพบว่า แนวโน้มการใช้มันสำปะหลังในอุตสาหกรรมปลายน้ำทั่วโลกเป็นขาขึ้นระยะยาว แต่มีความผันผวนระยะสั้นตามภาวะเศรษฐกิจ ดังนั้นในปีที่เศรษฐกิจดีหรือเกิดวิกฤตบางอย่าง (สงคราม/โรคระบาด) ความต้องการจะพุ่งสูงผิดปกติ แต่พอเข้าสู่ภาวะปกติก็จะกลับสู่แนวโน้มปกติ

4) ปัจจัยภายในประเทศ ด้านอุปทานในประเทศ (Supply-side) มีความสำคัญไม่แพ้ด้านอุปสงค์ (Demand-side) **ผลผลิตมันสำปะหลังของไทยขึ้นอยู่กับพื้นที่ปลูกและผลผลิตต่อไร่** ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้แปรผันตาม**ราคาและต้นทุนการผลิต** (ถ้าราคาดีก็ขยายปลูก ถ้าราคาตกก็ลดพื้นที่) **นโยบายภาครัฐ** (เช่น ประกันรายได้ช่วยให้เกษตรกรกล้าปลูกต่อแม้ราคาตลาดตกต่ำ โครงการสินเชื่อปรับเปลี่ยนพันธุ์ช่วยเพิ่มผลผลิต) และที่สำคัญคือ **สภาพภูมิอากาศ**ในแต่ละปี ไทยเผชิญทั้งภัยแล้งและน้ำท่วมวนเวียนกัน เช่น ภัยแล้งปี 2558–2559 และปี 2562 ที่กระทบปริมาณผลผลิต **น้ำท่วมจากพายุปี 2564 และ เอลนีโญปี 2566** เป็นต้น เหล่านี้ล้วนกระทบต่อปริมาณผลผลิตหัวมันและคุณภาพแป้ง ทำให้ปริมาณที่จะส่งออกมีไม่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ **โรคและแมลงศัตรูพืช** ก็เป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญ ช่วงปี 2560 ถึงปี 2567 มีการระบาดของ **เพลี้ยแป้ง และโรคใบด่างมันสำปะหลัง (CMD)** ในภูมิภาค ปัจจัยภายในอื่น เช่น **ต้นทุนการผลิต** (ราคาปุ๋ย น้ำมัน แรงงาน) ก็มีผลต่อปริมาณปลูกและการแข่งขันด้านราคาของไทย เมื่อต้นทุนปัจจัยเหล่านี้สูง (เช่น ปี 2565 ราคาปุ๋ยปรับตัวสูงขึ้น) เกษตรกรบางส่วนลดใช้หรือเว้นปลูกทำให้ผลผลิตลดลงได้ และอุตสาหกรรมแปรรูปก็มีต้นทุนสูงขึ้นกำไรน้อยลง เป็นต้น

บทสรุป: ช่วงปี 2558–2567 ที่ผ่านมา การส่งออกมันสำปะหลังของไทยมีทั้งขาลง ขาขึ้น สะท้อนถึงความไม่แน่นอนของทั้งตลาดโลกและการผลิตในประเทศ ปริมาณการส่งออกของไทยเคลื่อนไหวตามกลไกอุปสงค์/อุปทานโลกที่เปลี่ยนไป ทั้งจากนโยบายรัฐ (โดยเฉพาะจีน) ภัยโรคระบาดในคนและสัตว์ ราคาพลังงานและธัญพืช ตลอดจนปัจจัยธรรมชาติ ความได้เปรียบของไทยคือ ประเทศไทยมีศักยภาพการผลิตสูงและอุตสาหกรรม

แปรรูปที่เข้มแข็ง แต่จุดอ่อนคือการพึ่งพาตลาดจีน และความเสี่ยงด้านผลผลิตเมื่อเจอภัยธรรมชาติหรือโรคพืช ในอนาคตอันใกล้ (หลังปี 2567) หากไทยสามารถกระจายตลาดส่งออกไปยังประเทศอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ควบคู่กับรักษาฐานตลาดจีน รวมถึงบริหารจัดการความเสี่ยงด้านการผลิต (เช่น พัฒนาพันธุ์ต้านทานแล้ง ทานโรค ทำประกันภัยพืชผล) ก็จะช่วยลดความผันผวนของการส่งออกได้ บทเรียนจากช่วงปี 2558–2567 ชี้ให้เห็นว่าการเติบโตอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยนั้นต้องอาศัยทั้งกลไกตลาดโลกที่เอื้ออำนวยและความแข็งแกร่งของปัจจัยพื้นฐานภายในประเทศ โดยทั้งสองด้านต้องไปด้วยกัน จึงจะรักษาเสถียรภาพและการเติบโตได้ในระยะยาว

ภาพที่ 7 ปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทย ปี 2558 - 2567

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

2.4 การผลิตเอทานอลจากถ่านหินของจีน ปัจจัยกดดันอุปสงค์มันสำปะหลังในอนาคต

สาธารณรัฐประชาชนจีน เริ่มวิจัยและพัฒนาการใช้ถ่านหินในการผลิตเอทานอลมาตั้งแต่ช่วงปี 2543 การดำเนินการดังกล่าวเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของจีนในด้านการพัฒนาศักยภาพการผลิตและแปรรูปพลังงานควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมามีจีนมุ่งเน้นการใช้ผลผลิตทางการเกษตรอย่างมันสำปะหลังและข้าวโพด ในกระบวนการผลิตเอทานอล เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาและบราซิล ที่เป็นประเทศผู้ผลิตข้าวโพดและมันสำปะหลังที่สำคัญของโลก ทั้งนี้ จีนมีนโยบายในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร จึงมีแนวทางการลดการใช้พืชอาหารในการผลิตเอทานอล และแสวงหาวัตถุดิบทดแทนอย่างถ่านหิน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่จีนมีสำรองอยู่ในปริมาณมาก เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน การพัฒนาการผลิตเอทานอลจากถ่านหินในจีนจึงถือเป็นส่วนสำคัญของยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงด้านพลังงานเป็นสำคัญ

2.4.1 พัฒนาการการผลิตเอทานอลจากถ่านหินของจีน ที่สำคัญในแต่ละช่วงเวลา

- ช่วงปี 2543-2545 ยุคเริ่มต้นของการวิจัยและพัฒนา : ช่วงนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยและพัฒนาอย่างจริงจังของการผลิตเอทานอลจากถ่านหิน โดยมีสถาบันวิจัย หน่วยงานการศึกษาและกิจการ

รัฐวิสาหกิจหลายแห่งได้เริ่มวิจัยและพัฒนาอย่างจริงจัง จากการสนับสนุนของภาครัฐ โดยใช้ประโยชน์จากปริมาณสำรองถ่านหินที่มีอยู่อย่างมากมายของจีน

● **ช่วงปี 2548-2553 การดำเนินโครงการนำร่องและการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตในภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง :** มีการเปิดตัวโครงการนำร่องและโรงงานสาธิตขนาดเล็กหลายโครงการ เทคโนโลยีหลัก ๆ เช่น การแปรสภาพถ่านหินเป็นก๊าซ ได้รับการทดสอบและปรับปรุงประสิทธิภาพ โดยมีการวิจัยและพัฒนา มุ่งเน้นไปที่ประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในกระบวนการผลิต

● **ช่วงปี 2553-2558 พัฒนาสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ :** จีนเริ่มก้าวสู่การนำถ่านหินไปผลิตเป็นเอทานอลในเชิงพาณิชย์ มีการลงทุนในเทคโนโลยีการผลิตดังกล่าวมูลค่ามหาศาลจากบริษัทยักษ์ใหญ่ในจีน อาทิ Yankuang Group และ Sinopec เป็นกิจการรัฐวิสาหกิจจีนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้

- **ปี 2555 :** Yankuang Group หนึ่งในรัฐวิสาหกิจที่ใหญ่ที่สุดของจีน ประสบความสำเร็จในการดำเนินการผลิตเอทานอลโดยใช้ถ่านหินในเชิงพาณิชย์ โดยมีโรงงานผลิตเอทานอลจากถ่านหินขนาดใหญ่ ที่มีเทคโนโลยีการผลิตดังกล่าวเป็นแห่งแรกของโลก

● **ช่วงปี 2558 การขยายกำลังการผลิตและการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเต็มรูปแบบ :** จีนยังคงขยายกำลังการผลิตจากถ่านหินเป็นเอทานอลอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลให้การสนับสนุนอย่างมากผ่านนโยบายอุดหนุนและทุนสนับสนุนทางการเงิน มีการปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต บนพื้นฐานการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความคุ้มค่า

- **ปี 2560 รัฐบาลจีนประกาศเป้าหมายชัดเจนในการผลักดันเชื้อเพลิงชีวภาพ (Biofuel) ซึ่งรู้จักกันในชื่อ อี10 (E10) ที่เป็นสูตรการผสมน้ำมันเบนซิน 90% เข้ากับเอทานอลอีก 10% สู่ตลาดยานยนต์ภายในประเทศ**

- **ปี 2562 บริษัทในกลุ่ม Sinopec ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจรายใหญ่ของจีน ได้เริ่มเดินเครื่องโรงงานการผลิตเอทานอลจากถ่านหินเชิงพาณิชย์ด้วยเทคโนโลยีล่าสุด**

2.4.2 ปัจจัยขับเคลื่อนและประเด็นความท้าทายความต้องการใช้เอทานอลจากถ่านหินของจีน

1) **การแสวงหาความมั่นคงทางพลังงาน** จีนเป็นประเทศพึ่งพาการนำเข้าเชื้อเพลิงและพลังงานจากต่างประเทศ ด้วยขนาดประชากรที่มากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก และจากขนาดเศรษฐกิจที่ขยายตัวต่อเนื่อง ทำให้มีแนวโน้มความต้องการด้านพลังงานเพิ่มขึ้นทุกปี จึงจำเป็นต้องแสวงหาเชื้อเพลิงทางเลือก ซึ่งจีนมีปริมาณถ่านหินสำรองในประเทศเป็นจำนวนมาก

2) **ความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม** ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ความต้องการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดการใช้ถ่านหินในประเทศ เพื่อลดมลพิษของจีน ทำให้จีนต้องหาแนวทางใช้ถ่านหินใหม่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า ซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้จีนหันมาพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเอทานอลจากถ่านหินอย่างจริงจัง

3) **ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ** เมื่อจีนจำเป็นต้องลดการใช้ถ่านหินในการผลิตไฟฟ้าและถลุงเหล็กกล้า จึงจำเป็นต้องนำทรัพยากรถ่านหินที่มีอยู่เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าให้กับทรัพยากรภายในประเทศ

4) **ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม** การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ที่สามารถลดต้นทุนการผลิต ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยให้เอื้อต่อการผลิตเอทานอลจากถ่านหินในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

5) **นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐ** การสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาในอุตสาหกรรมการผลิตเอทานอลจากถ่านหินของรัฐบาลกลาง และการกำหนดนโยบายที่ช่วยสร้างอุปสงค์ของเอทานอลจากถ่านหินภายในประเทศ ทำให้ภาคอุตสาหกรรมดังกล่าวเติบโตอย่างก้าวกระโดด

2.4.3 ผลกระทบต่อไทยและแนวทางการปรับตัว

ผลกระทบต่อไทย

แม้ว่าเทคโนโลยีการผลิตเอทานอลจากถ่านหินของจีนจะก้าวหน้าไปมาก แต่การพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) สามารถลดต้นทุนการผลิต และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้กับการผลิตเอทานอลจากข้าวโพดและมันสำปะหลังนั้น ยังคงต้องใช้ระยะเวลาในการวิจัยและพัฒนา ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีการนำเข้ามันสำปะหลังเส้นจากไทยเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอล การพัฒนาเทคโนโลยีดังกล่าวของจีนจึงอาจจะส่งผลกระทบต่อไทยได้หลายประการ ดังนี้

1) ผลกระทบต่อการส่งออกมันสำปะหลังของไทย ทำให้ความต้องการมันสำปะหลังลดลง

มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบที่สามารถนำไปผลิตเป็นเอทานอล การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเอทานอลจากถ่านหินของจีน ตามแนวนโยบายของจีนที่ต้องการลดแรงกดดันต่ออุปทานพืชอาหาร เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารภายในประเทศและลดการพึ่งพาการนำเข้า ทำให้ความต้องการนำเข้าวัตถุดิบทางการเกษตรอย่าง มันสำปะหลังหรือข้าวโพดเพื่อใช้ในการผลิตเอทานอลของจีนลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทย เนื่องจากจีนเป็นตลาดหลักสำหรับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทย

2) การแข่งขันทางการตลาด

ในอนาคต หากจีนสามารถพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเอทานอลที่มีประสิทธิภาพสูง เกิดการประหยัดต่อขนาด มีราคาที่แข่งขันได้เมื่อเทียบกับการผลิตเอทานอลจากวัตถุดิบทางการเกษตร อาจทำให้ เอทานอลจากถ่านหินเข้ามาแทนที่เอทานอลที่ผลิตจากวัตถุดิบทางการเกษตรได้อย่างสมบูรณ์ และอาจส่งผลกระทบต่อราคาเอทานอลในตลาดโลก ส่งผลกระทบต่อราคาขายเอทานอลในประเทศไทยได้ในที่สุด

ส่วนที่ 3 : ปัญหา/ข้อจำกัด และมาตรการการค้า ยุทธศาสตร์/มาตรการสนับสนุน ต่อภาคอุตสาหกรรม มันสำปะหลังไทย

3.1 ประเด็นท้าทาย/ข้อจำกัด ของอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง

มันสำปะหลังถือเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย ทั้งในฐานะอาหาร พลังงาน และวัตถุดิบ อุตสาหกรรม โดยไทยเป็นผู้ผลิตมันสำปะหลังอันดับ 3 ของโลก และยังเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังรายใหญ่ที่สุดของโลก อย่างไรก็ดี ตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2558–2568) อุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยเผชิญทั้งปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งตลาดภายในประเทศและการส่งออก โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1.1 ด้านเศรษฐกิจ

- **ต้นทุนการผลิตสูงและการขาดแคลนแรงงาน** ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง โดยเฉพาะค่าแรงงานซึ่งเป็นสัดส่วนหลักในต้นทุนรวมของการผลิต นอกจากนี้ ต้นทุนปุ๋ยและพลังงานก็มีการปรับตัวสูงขึ้นเช่นกัน
- **ความผันผวนของราคา** ราคามันสำปะหลังในประเทศไทยผันผวนสูงเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งและคู่ค้า ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัยทั้งอุปสงค์และอุปทานในตลาดโลก การลักลอบนำเข้า รวมถึงความแปรปรวนทางสภาพอากาศ ราคาที่ผันผวนนี้ส่งผลต่อการวางแผนการผลิตและการลงทุนของเกษตรกร
- **ความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนและภาวะตลาดโลก** การส่งออกมันสำปะหลังของไทยพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศสูง จึงได้รับผลกระทบจากความผันผวนของค่าเงินและภาวะตลาดโลก เช่น ความต้องการจากจีนที่เปลี่ยนแปลงตามนโยบายภายในประเทศ
- **การพึ่งพาการส่งออก (ตลาดจีน) และความเสี่ยงด้านตลาด** แม้ว่าไทยจะเป็นผู้นำในตลาดการส่งออกมันสำปะหลัง แต่การพึ่งพาผู้ซื้อรายใหญ่อ่างขึ้นเป็นปัจจัยเสี่ยงต่ออุตสาหกรรม มักต้องเผชิญกับความผันผวนตามนโยบายการผลิตและการนำเข้าของจีน ทำให้ไทยมีอำนาจต่อรองทางการค้าต่ำ
- **การแข่งขันจากประเทศคู่แข่งและการเติบโตของคู่แข่ง** ประเทศในภูมิภาค เช่น สปป.ลาว และกัมพูชา มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกและได้รับการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น เพราะมีต้นทุนวัตถุดิบและแรงงานต่ำกว่าไทย เป็นความท้าทายในการรักษาศักยภาพการแข่งขัน
- **การลักลอบนำเข้า** การลักลอบนำเข้ามันสำปะหลังจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้เกิดภาวะมันสำปะหลังส่วนเกินในตลาดภายในประเทศ ราคาตกต่ำ และกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร
- **การพึ่งพาการอุดหนุนจากภาครัฐ** แม้การอุดหนุนจากภาครัฐจะช่วยประคับประคองรายได้เกษตรกร แต่การพึ่งพามากเกินไปเป็นความเสี่ยงต่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมในระยะยาว

- **มาตรการกีดกันทางการค้า** หลายประเทศผู้นำเข้าเริ่มใช้มาตรการทั้งภาษีและไม่ใช่อภาษี เช่น กฎระเบียบด้านสุขอนามัยพืชและสิ่งแวดลอม ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการส่งออก

- **ขาดการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ** ไทยยังมีข้อจำกัดด้านการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี ทั้งในด้านการเพาะปลูกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง ทำให้ศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลกยังไม่พัฒนาเต็มที่

3.1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม

- **การใช้สารเคมีและความเสื่อมโทรมของดิน** การปลูกมันสำปะหลังแบบเชิงเดี่ยวต่อเนื่องทำให้ดินเสื่อมโทรม ต้องใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากขึ้น และอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและสิ่งแวดล้อม

- **ความเสื่อมถอยของทรัพยากร** การเสื่อมถอยของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะหน้าดินและแหล่งน้ำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตต่อไร่ในระยะยาว

- **สภาพอากาศที่แปรปรวนและภัยธรรมชาติ** ภัยแล้ง น้ำท่วม และความแปรปรวนของฤดูกาลกระทบโดยตรงต่อผลผลิต

- **โรคระบาด** โรคใบด่างมันสำปะหลังเป็นปัญหาสำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงไทย ทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลงและสร้างความเสียหายต่อระบบการผลิต

- **การจัดการผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม** อุตสาหกรรมนี้ยังมีปัญหาฝุ่นจากมันเส้นที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการแปรรูปและขนส่ง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศและสุขภาพของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการรื้อล้างพื้นที่ป่าเพื่อขยายแปลงปลูกซึ่งก่อให้เกิดการเสื่อมโทรมของดินและทรัพยากรป่าไม้

อุตสาหกรรมมันสำปะหลังของไทยเผชิญปัญหาหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการพึ่งพาตลาดหลัก หากไทยต้องการรักษาความสามารถในการแข่งขัน จำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมการผลิต ปรับปรุงระบบการจัดการทรัพยากร และเพิ่มความยั่งยืนทั้งในเชิงโครงสร้างและนโยบาย

3.2 มาตรการการค้า / มาตรการสนับสนุน จากภาครัฐ

มาตรการทางการค้าปัจจุบันของไทย (ปี 2567 - 2568)

- คณะรัฐมนตรี มีมติวันที่ 17 ธันวาคม 2567 เห็นชอบมาตรการรักษาเสถียรภาพราคามันสำปะหลังปี 67/68 จำนวน 4 โครงการ รวมงบประมาณ 368.90 ล้านบาท เพื่อดึงอุปทานในช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก สร้างมูลค่าเพิ่มและลดต้นทุนการผลิต ดังนี้

- 1) ขดเชยดอกเบี้ยให้ผู้ประกอบการเก็บสต็อกมันสำปะหลัง วงเงิน 300 ล้านบาท เป้าหมาย 6 ล้านตัน หักมันสด โดยจะขดเชยดอกเบี้ยให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการฯ 3% ต่อปี ตามระยะเวลาเก็บสต็อก 60 - 180 วัน ระยะเวลาเก็บสต็อก 1 มกราคม - 30 พฤศจิกายน 2568 ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2568 มีผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 112 ราย ใน 36 จังหวัดทั่วประเทศ

2) ขดเชยดอกเบี้ยให้สถาบันเกษตรกร รวบรวมมันสำปะหลัง วงเงิน 17.5 ล้านบาท เป้าหมาย 2 แสนตัน จ.ก.ส. ให้สินเชื่อบริษัทมันสำปะหลังในอัตราดอกเบี้ย 4.50% ต่อปี (สถาบันเกษตรกร 1% รัฐบาลชดเชยให้ จ.ก.ส. 3.50%)

3) สนับสนุนการแปรรูปหัวมันสำปะหลังเป็นมันเส้น วงเงิน 10 ล้านบาท โดยสนับสนุนเครื่องสับมันขนาดเล็ก เป้าหมาย 650 เครื่อง เครื่องละไม่เกิน 15,000 บาท ให้กลุ่มเกษตรกรนำไปแปรรูปเป็นมันเส้นได้ด้วยตนเอง และจำหน่ายแก่ผู้ซื้อโดยตรงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากหัวมันสดเป็นมันเส้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น (ราคาหัวมันสด 2.00 บาท/กก. ถ้าแปรรูปเป็นมันเส้น 5.50 บาท/กก.)

4) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ปี 67/68 วงเงิน 41.40 ล้านบาท โดย จ.ก.ส. สนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกรนำไปใช้เป็นเงินทุนในการพัฒนาการผลิตของเกษตรกร โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อลดต้นทุนการผลิต เช่น ระบบน้ำหยด วงเงินรายละไม่เกิน 230,000 บาท รัฐบาลชดเชยดอกเบี้ย 3% เป้าหมาย 3,000 ราย จ.ก.ส. คิดดอกเบี้ย MRR (6.975%) รัฐบาลชดเชยดอกเบี้ย 3% ต่อปี

- **มาตรการแก้ปัญหาเรื่องการส่งออกมันเส้น** กระทรวงพาณิชย์ผลักดันขยายตลาดส่งออก โดยการลงนาม สัญญาซื้อขาย และทำ MOU ระหว่างผู้ประกอบการไทยและผู้นำเข้าของประเทศจีน และเพิ่มการใช้ภายในประเทศ โดยผลักดันให้ภาคปศุสัตว์และผู้ผลิตอาหารสัตว์ใช้มันเส้นเพิ่มขึ้นแทนการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ

- **มาตรการเพิ่มช่องทางการตลาดโดยเปิดจุดรับซื้อเพิ่ม** เพื่อกระตุ้นการรับซื้อในประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่ที่เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนจากการขายผลผลิตในราคาต่ำกว่าพื้นที่อื่น เนื่องจากผลผลิตออกกระจุกตัว และผู้ประกอบการมีไม่เพียงพอรองรับผลผลิต โดยการดึงผู้ผลิตจากนอกพื้นที่เข้ามารับซื้อ ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่จะได้รับราคาที่สูงกว่าราคาตลาดทั่วไป

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
Trade Policy and Strategy Office

ส่วนที่ 4 : วิเคราะห์และสรุป

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตมันสำปะหลังที่สำคัญของโลก ผลผลิตมันสำปะหลังอยู่ที่ประมาณ 30.62 ล้านตันต่อปี (เป็นอันดับ 3 ของโลก รองจากไนจีเรียและสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก) นอกจากนี้ ไทยยังครองตำแหน่งผู้ส่งออก **ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังอันดับ 1 ของโลก** อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาด้านเทคโนโลยีแปรรูปทำให้มันสำปะหลังถูกนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ หลากหลาย ส่งผลให้ **ความต้องการมันสำปะหลังในตลาดโลกเติบโตต่อเนื่อง** สัดส่วนผลผลิตมันสำปะหลังไทยกว่าร้อยละ 70 ส่งออกไปต่างประเทศ ในรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ขณะที่มีการใช้ในประเทศประมาณร้อยละ 30 (เช่น ใช้ผลิตแป้ง เอทานอล และอาหารสัตว์) ทำให้มันสำปะหลังถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งทั้งในด้านการสร้างรายได้เกษตรกรและการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ

ด้านการผลิต พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังของไทยเฉลี่ยในแต่ละปีอยู่ที่ 8-9 ล้านไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 3-4 ตันต่อไร่ ซึ่งยังสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้อีก ภูมิอากาศในประเทศเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกตลอดปี แต่มักเผชิญความผันผวนจากภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้งและน้ำท่วมในบางปี ที่ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิต ผลผลิตได้รับผลกระทบจาก **โรคระบาด** สำคัญอย่างโรคใบด่างมันสำปะหลัง (CMD) และการระบาดของแมลงศัตรูพืช (เช่น เพลี้ยแป้ง) ทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลงในบางพื้นที่ เกษตรกรไทยยังประสบปัญหา **ต้นทุนการผลิตที่สูง** โดยเฉพาะค่าแรงงานที่เพิ่มขึ้นและการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร รวมถึงค่าปุ๋ยเคมีและพลังงานที่ปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง **ปัญหาด้านโครงสร้างการผลิต** เหล่านี้ทำให้อุตสาหกรรมมีความเปราะบางต่อการแข่งขันและความผันผวนของตลาด

ด้านตลาดและการส่งออก ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังส่วนใหญ่ที่ผลิตในประเทศ เช่น แป้งมันสำปะหลัง และมันเส้น ถูกส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะ **ประเทศจีน** ซึ่งเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุดของไทย ความต้องการจากจีนเพิ่มสูงขึ้นมากในช่วงปี 2564-2565 เนื่องจากจีนต้องการมันสำปะหลังไปผลิตแอลกอฮอล์เพื่อการแพทย์ตามนโยบาย Zero-COVID และใช้ทดแทนข้าวโพดในอาหารสัตว์เมื่อสต็อกข้าวโพดจีนลดลง ประกอบกับอุตสาหกรรมปศุสัตว์จีนฟื้นตัวหลังวิกฤตโรค ASF ส่งผลให้ปี 2564 ไทยส่งออกมันสำปะหลังได้สูงสุดเป็นประวัติการณ์ (มูลค่าการส่งออกประมาณ 3,968 ล้านเหรียญสหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 48 จากปีก่อนหน้า) อย่างไรก็ตาม ในปี 2566-2567 สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป โดยไทยประสบปัญหาภัยแล้งและโรคระบาดที่จำกัดปริมาณผลผลิตส่งออก ประกอบกับเศรษฐกิจโลกชะลอตัวทำให้ **ความต้องการซื้อจากต่างประเทศชะลอลง** โดยเฉพาะจากจีนที่เศรษฐกิจชะลอหลังยุคโควิด ส่งผลให้ปริมาณและมูลค่าการส่งออกมันสำปะหลังไทยปรับตัวลดลง (มูลค่าส่งออกปี 2567 ลดลงร้อยละ 15.6 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า) คู่ค้าบางส่วนต้องหันไปนำเข้าจากประเทศคู่แข่งในภูมิภาค เช่น เวียดนามและกัมพูชา ที่มีผลผลิตเพิ่มขึ้นและราคาที่ต่ำกว่า แนวโน้มดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการรักษาส่วนแบ่งตลาดของไทย ท่ามกลางความผันผวนของทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานในอุตสาหกรรมมันสำปะหลังโลก

การแข่งขันในภูมิภาค ประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เวียดนาม กัมพูชา ลาว ได้ขยายการผลิตมันสำปะหลังอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ไทยเผชิญแรงกดดันด้านการแข่งขันสูงขึ้น เวียดนามมีประสิทธิภาพการผลิตดีและส่งออกแป้งมันสำปะหลังแข่งกับไทย ส่วนกัมพูชาและลาวก็ส่งออกมันเส้นและหัวมันสด

เข้ามาสู่ตลาดจีนและยังเข้ามาเป็นวัตถุดิบในโรงงานแปรงมันของไทยเอง คู่แข่งเหล่านี้ได้เปรียบด้านต้นทุนแรงงานและมีพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน **ประเทศผู้ผลิตรายใหญ่นอกภูมิภาค** เช่น ไนจีเรียและบราซิล แม้ปัจจุบันจะใช้มันสำปะหลังภายในประเทศเป็นหลัก แต่หากมีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานการค้าในอนาคต ก็อาจก้าวขึ้นมาแข่งขันในตลาดส่งออกได้เช่นกัน ซึ่งไทยจำเป็นต้องจับตามองแนวโน้มเหล่านี้อย่างใกล้ชิด

4.1 การประเมินโอกาสและความท้าทายของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทย

4.1.1 การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม

ปัจจัยด้านสังคม (Social) โครงสร้างภาคการเกษตรไทยกำลังเผชิญกับปัญหาแรงงานและสังคม เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น ขณะที่คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มไม่สนใจทำเกษตรกรรม ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิตมันสำปะหลังมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ รายได้ของเกษตรกรยังมีความไม่แน่นอนสูงจากความผันผวนของราคาตลาด ทำให้เกษตรกรขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ชุมชนท้องถิ่นยังเผชิญผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการผลิตมันสำปะหลัง เช่น ปัญหาฝุ่นผงจากมันเส้นระหว่างการแปรรูปและขนส่งที่กระทบต่อสุขภาพ และการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายการเพาะปลูกที่กระทบต่อวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ปัจจัยทางสังคมเหล่านี้ส่งผลให้อุตสาหกรรมจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งต่อเกษตรกรและชุมชน

ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (Technological) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่ออนาคตของมันสำปะหลังไทย ปัจจุบันไทยมีข้อจำกัดด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D) ทั้งในการปรับปรุงพันธุ์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง ทำให้ศักยภาพการแข่งขันยังไม่พัฒนาเต็มที่ การลงทุนในเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ยังคงมีไม่มากเมื่อเทียบกับศักยภาพ เช่น การใช้เครื่องจักรเก็บเกี่ยวอัตโนมัติซึ่งยังอยู่ระหว่างการพัฒนา การทดลองใช้ระบบดิจิทัล ช่วยในการจัดการไร่มันสำปะหลัง (แอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น *iCassava*, *Thai Smart Farming*) และการใช้ โดรน สำรวจแปลงหรือพ่นปุ๋ย ยา เริ่มได้รับการส่งเสริมมากขึ้น อีกทั้งรัฐตั้งเป้าหมายเพิ่มผลผลิตต่อไร่มันสำปะหลัง ผ่านการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เช่น พันธุ์มันสำปะหลังสายพันธุ์ดี การให้น้ำระบบน้ำหยด และการจัดการแปลงแบบเข้มข้น ในด้านการแปรรูป มีการริเริ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ชีวภาพและวัสดุชีวภาพจากแป้งมันสำปะหลัง เช่น พลาสติกชีวภาพ (Bioplastics) ที่ย่อยสลายได้ และการใช้แป้งมันสำปะหลังในอุตสาหกรรมอาหารสุขภาพ (เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารไร้กลูเตน หรือเส้นใยพรีไบโอติก) รวมถึงการวิจัยต่อยอดสู่เคมีภัณฑ์ชีวภาพชนิดต่าง ๆ การยกระดับเทคโนโลยีทั้งการผลิตและการแปรรูปเหล่านี้จะเป็นกุญแจสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic) อุตสาหกรรมมันสำปะหลังของไทยมีความอ่อนไหวต่อภาวะเศรษฐกิจทั้งในประเทศและโลก เนื่องจากไทยส่งออกในสัดส่วนสูง การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทและต้นทุนโลจิสติกส์ส่งผลกระทบต่อราคาส่งออกและความสามารถในการแข่งขันของผู้ส่งออกไทย ความต้องการของตลาดโลก ถือเป็นแรงขับเคลื่อนหลักของอุตสาหกรรม โดยตลาดจีนมีบทบาทขึ้นำสำคัญ

หากเศรษฐกิจจีนชะลอตัวหรือนโยบายเปลี่ยน ก็ส่งผลต่อการส่งออกทันที ขณะเดียวกัน ตลาดรองอย่างญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และตลาดใหม่ เช่น บางประเทศในยุโรปหรืออเมริกาใต้ ก็ขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจและการแข่งขันด้านราคาเช่นกัน แนวโน้มราคาสินค้าเกษตรและพลังงานโลกเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งออก เช่น ราคาข้าวโพดโลก ที่มีความเชื่อมโยงกับความต้องการมันสำปะหลังเพื่อทดแทนในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และเอทานอล เศรษฐกิจโลกในช่วงปี 2566-2567 ที่ชะลอตัวและเงินเฟ้อสูงในบางประเทศทำให้ความต้องการนำเข้ามันสำปะหลังบางส่วนชะลอลง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาคเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุม แต่ผู้ประกอบการไทยจำเป็นต้องติดตามและปรับกลยุทธ์ให้ทันต่อสถานการณ์ เช่น การทำประกันความเสี่ยงค่าเงินหรือการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เป็นต้น

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยท้าทายสำคัญต่อความยั่งยืนของมันสำปะหลังไทย **สภาพอากาศที่แปรปรวน**ทำให้เกิดภัยแล้งและน้ำท่วมในบางปี ส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตหัวมันต่อไร่และคุณภาพเชื้อแป้งของหัวมัน การปลูกมันสำปะหลังแบบเชิงเดี่ยวติดต่อกันเป็นเวลานาน นำไปสู่**ความเสื่อมโทรมของดิน** ต้องใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ และอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในบริเวณเพาะปลูก นอกจากนี้ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่ปลูกก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะหน้าดินและป่าไม้ **โรคระบาดในพืช** เช่น โรคใบด่าง ที่แพร่กระจายในหลายภูมิภาคตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นมา เป็นภัยคุกคามต่อผลผลิตอย่างยิ่ง หากไม่มีการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมยังรวมถึงข้อกังวลเรื่อง**การปล่อยก๊าซเรือนกระจก**จากการเพาะปลูกและกระบวนการผลิตมันสำปะหลัง ซึ่งทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญในการลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตร ดังนั้น ไทยต้องให้ความสำคัญกับการทำเกษตรและอุตสาหกรรมมันสำปะหลังที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การทำเกษตรกรรมยั่งยืน การจัดการของเสียจากโรงงานแปรรูป และการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ (climate adaptation) เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

ปัจจัยด้านการเมืองและนโยบาย (Political) นโยบายภาครัฐทั้งในประเทศและระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อทิศทางอุตสาหกรรมโดยตรง **ในระดับในประเทศ** รัฐบาลไทยได้ดำเนินมาตรการหลายอย่างเพื่อรักษาเสถียรภาพราคาและช่วยเหลือเกษตรกร เช่น โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง และมาตรการแทรกแซงตลาดช่วงผลผลิตล้นตลาด ล่าสุดปลายปี 2567 รัฐบาลได้อนุมัติโครงการรักษาเสถียรภาพราคามันสำปะหลัง 4 โครงการ วงเงินรวม 368.9 ล้านบาท เพื่อดึงอุปทานส่วนเกินออกจากตลาดและเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิต เช่น การชดเชยดอกเบี้ยให้ผู้ประกอบการที่รับซื้อเก็บสต็อกหัวมันไว้ (เป้าหมาย 6 ล้านตันหัวมันสด) การชดเชยดอกเบี้ยให้สหกรณ์การเกษตรที่รวบรวมหัวมัน (เป้าหมาย 2 แสนตัน) ตลอดจนการสนับสนุนเครื่องจักรสับมันขนาดเล็กจำนวน 650 เครื่อง ให้กลุ่มเกษตรกรนำไปแปรรูปหัวมันเป็นมันเส้นขายเอง และโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรลงทุนเทคโนโลยีลดต้นทุน (เช่น ติดตั้งระบบน้ำหยด) มาตรการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐในการพัฒนาศักยภาพห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังอย่างยั่งยืน ตั้งแต่การผลิตไปจนถึงตลาดปลายทาง **ระหว่างประเทศ** นโยบายการค้าของประเทศคู่ค้าก็มีผล เช่น จีนมีนโยบายผลักดันการใช้เชื้อเพลิงชีวภาพ (Biofuel) นำเข้ามันสำปะหลังเพื่อผลิตเอทานอล ต่อมาได้สนับสนุนการพัฒนาการผลิตเอทานอลจากถ่านหินเอง ซึ่งหากจีน

สามารถผลิต เอทานอลจากวัตถุดิบอื่นทดแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต ก็อาจลดการนำเข้ามันสำปะหลังจากไทยลงอย่างมากในระยะยาว ขณะเดียวกัน กฎระเบียบใหม่ ๆ ด้านแรงงานและสิ่งแวดล้อมในตลาดโลก (เช่น มาตรฐานแรงงานหรือมาตรการกีดกันการค้าด้วยเหตุผลด้านสิ่งแวดล้อม) อาจกระทบความสามารถในการส่งออกของไทย หากไม่ปรับตัวให้สอดคล้อง นอกจากนี้ การทำข้อตกลงทางการค้าเสรี (FTA) กับประเทศต่าง ๆ หรือความร่วมมือในกรอบอาเซียนยังเป็นโอกาสในการขยายตลาดใหม่ ๆ ให้กับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทยอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยต้องดำเนินธุรกิจท่ามกลางบริบทภายนอกที่ทั้งเอื้อประโยชน์และท้าทาย ทั้งในมิติสังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และนโยบาย ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องนำปัจจัยเหล่านี้มาพิจารณาในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

4.2 โอกาสและความท้าทายของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทย

เมื่อนำปัจจัยภายในและภายนอกมาสรุป สามารถประมวล**โอกาสและอุปสรรค** ของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยได้ดังนี้

โอกาสจากปัจจัยภายใน

- **ฐานการผลิตและการแปรรูปที่เข้มแข็ง** ไทยมีประสบการณ์กว่า 50 ปี ในการพัฒนาอุตสาหกรรมมันสำปะหลัง มีเครือข่ายความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (เกษตรกร สหกรณ์ โรงงาน ผู้ส่งออก) ที่เข้มแข็งซึ่งช่วยขับเคลื่อนอุตสาหกรรมให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ไทยมีโรงงานแป้งมันสำปะหลังและโรงงานเอทานอลจากมันสำปะหลังจำนวนมาก กระจายอยู่ในพื้นที่เพาะปลูก สามารถแปรรูปผลผลิตภายในประเทศได้เป็นสัดส่วนสูง ทำให้ลดการสูญเสียและสร้างมูลค่าเพิ่มภายในห่วงโซ่
- **ศักยภาพด้านการส่งออกอันดับหนึ่ง** ความสามารถในการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของไทยถือว่าโดดเด่นในตลาดโลก ไทยมีส่วนแบ่งตลาดส่งออกสูง ความเป็นผู้นำนี้ทำให้ไทยมี**ชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือ** ด้านคุณภาพสินค้าและความต่อเนื่องในการส่งมอบ อีกทั้งยังได้รับประโยชน์จากเครือข่ายลูกค้าทั่วโลกที่สั่งสมมานาน
- **ความหลากหลายของการใช้ประโยชน์** มันสำปะหลังไทยมีคุณภาพแป้งสูงและปลอดการดัดแปรพันธุกรรม (GMO-free) ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังสามารถใช้ได้ในอุตสาหกรรมหลากหลายตั้งแต่อาหารคนและสัตว์ น้ำตาลและสารให้ความหวาน เอทานอลเชื้อเพลิง ไปจนถึงอุตสาหกรรมกระดาษ สิ่งทอ เคมีภัณฑ์และพลาสติกชีวภาพ ทำให้มีช่องทางการตลาดกว้างและสามารถปรับตัวตามแนวโน้มอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้
- **การสนับสนุนจากภาครัฐ** รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับมันสำปะหลังในฐานะพืชเศรษฐกิจหลัก มีโครงการและนโยบายสนับสนุนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการประกันรายได้ มาตรการชดเชยดอกเบี้ยและส่งเสริมการแปรรูปในชุมชน ดังที่ได้กล่าวข้างต้น การสนับสนุนเหล่านี้ช่วยเสริมความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมและเพิ่มความมั่นใจให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ

- **ความได้เปรียบด้านทรัพยากรธรรมชาติ** ประเทศไทยมีสภาพอากาศร้อนชื้นที่เอื้อต่อการปลูกมันสำปะหลัง ได้เกือบตลอดทั้งปีในหลายภูมิภาค พื้นที่ปลูกมีการกระจายตัว ทำให้ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติในภาพรวมลดหลั่นกันไปตามพื้นที่ อีกทั้งไทยยังมีสายพันธุ์มันสำปะหลังหลากหลายที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมมาอย่างต่อเนื่อง

โอกาสจากปัจจัยภายนอก

- **ความต้องการวัสดุทดแทนที่ยั่งยืนในตลาดโลก** กระแสโลกปัจจุบันมุ่งสู่การใช้วัสดุทดแทนที่มาจากทรัพยากรหมุนเวียน (bio-based) แทนปิโตรเคมี เช่น **พลาสติกชีวภาพ** และ **เชื้อเพลิงชีวภาพ** ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีทำให้แป้งมันสำปะหลังสามารถนำไปเป็นวัตถุดิบผลิตพลาสติกย่อยสลายได้ทางชีวภาพ และเคมีภัณฑ์ชีวภาพชนิดต่าง ๆ ซึ่งตลาดโลกมีแนวโน้มขยายตัวสูงในภาวะที่ผู้บริโภคใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ไทยในฐานะผู้ผลิตแป้งมันสำปะหลังรายใหญ่สามารถต่อยอดพัฒนาอุตสาหกรรมเหล่านี้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ได้
- **การขยายตลาดใหม่และกลุ่มผลิตภัณฑ์ใหม่** ยังมีตลาดส่งออกใหม่ ๆ ที่ไทยสามารถเข้าไปเจาะได้เพิ่มเติม นอกเหนือจากจีนและเอเชียตะวันออก เช่น **ตลาดในภูมิภาคลาตินอเมริกา แอฟริกา และเอเชียใต้** ที่เริ่มมีความต้องการผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเพิ่มขึ้น (เช่น ความต้องการแป้งมันสำปะหลังในอุตสาหกรรมอาหารและขนมขบเคี้ยวในแอฟริกา) รวมถึงตลาดยุโรปและอเมริกาที่สนใจแป้งมันสำปะหลังสำหรับอาหารปลอดภัยและอาหารสุขภาพ นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากมันสำปะหลัง เช่น **อาหารเพื่อสุขภาพ** (แป้งต้านทานการย่อยหรืออาหารเสริมใยอาหาร) และผลิตภัณฑ์นวัตกรรม (เช่น วัสดุชีวภาพสำหรับเครื่องสำอาง หรือการชีวภาพ) ยังเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเติบโต ไทยสามารถลงทุนวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เหล่านี้เพื่อสร้างตลาดใหม่ที่มีการแข่งขันน้อยกว่าและอัตรากำไรสูงกว่า
- **ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการเกษตร** เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านเกษตร (Agritech) ทั้งด้าน **พันธุกรรม พันธุ์พืช** และ **ระบบการปลูกแบบแม่นยำ** (precision farming) กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว เช่น การใช้ **พันธุ์มันสำปะหลังใหม่** ที่ให้ผลผลิตสูงและทนโรค การทำเกษตรอัจฉริยะที่ใช้เซ็นเซอร์วัดความชื้นและธาตุอาหารดินเพื่อให้ปุ๋ย/น้ำอย่างเหมาะสม ระบบชลประทานน้ำหยดลดการใช้น้ำ ฯลฯ เทคโนโลยีเหล่านี้หากถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในไทย จะช่วยลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตได้อย่างมาก ส่งผลให้อุตสาหกรรมมีความสามารถในการแข่งขันดีขึ้น
- **การสนับสนุนเชิงนโยบายและความร่วมมือระหว่างประเทศ** แนวโน้มภาครัฐยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนา **Bio-Circular-Green Economy (BCG)** ซึ่งมันสำปะหลังถือเป็นพืชยุทธศาสตร์ตัวหนึ่ง รัฐมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัย การพัฒนานวัตกรรม และมาตรการจูงใจการลงทุนในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความร่วมมือในกรอบอาเซียนและระดับนานาชาติเปิดโอกาสให้ไทยได้แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และขยายการลงทุนข้ามพรมแดน เช่น โครงการความร่วมมือด้านมันสำปะหลังกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างความมั่นคงของวัตถุดิบในภูมิภาค

ความท้าทายจากปัจจัยภายใน

- **ผลิตภาพการผลิตต่ำและต้นทุนสูง** ผลผลิตหัวมันต่อไร่ของไทยยังถือว่าอยู่ในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับศักยภาพและบางประเทศคู่แข่ง (เช่น เวียดนามมีผลผลิตต่อไร่สูงกว่า) สาเหตุสำคัญมาจากการพึ่งพาปัจจัยธรรมชาติและเทคโนโลยีการเพาะปลูกแบบดั้งเดิม การใช้เครื่องจักรกลยังจำกัด อีกทั้งปัญหาดินเสื่อม นอกจากนี้ ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของไทยปรับตัวสูงขึ้นต่อเนื่อง ทั้งค่าแรงที่แพงขึ้นและต้นทุนปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยา น้ำมัน) ที่เพิ่มสูง ทำให้ความสามารถในการแข่งขันด้านราคาลดทอนลง
- **ความเสี่ยงด้านรายได้เกษตรกร** ระบบการตลาดมันสำปะหลังยังทำให้เกษตรกรต้องพึ่งพาราคาตลาดโลกเป็นหลัก ซึ่งมีความผันผวนสูงตามวัฏจักรพืชเกษตรและเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้รายได้เกษตรกรไม่แน่นอน (บางปีราคาหัวมันสดตกต่ำจนต่ำกว่าต้นทุนการเพาะปลูก) ขาดความมั่นคงและแรงจูงใจในการลงทุนปรับปรุงประสิทธิภาพระยะยาว
- **พึ่งพาส่งออกและลูกค้ารายใหญ่เกินไป** ไทยพึ่งพาการส่งออกสัดส่วนสูง โดยเฉพาะตลาดจีนที่เป็นผู้ซื้อหลัก หากความต้องการจากจีนลดลงกะทันหันหรือมีข้อจำกัดทางการค้า ไทยจะได้รับผลกระทบอย่างหนัก เช่น ในช่วงบางปีที่จีนชะลอการนำเข้า ทำให้สต็อกมันล้นและราคาคงต่ำ นอกจากนี้ การกระจุกตัวของตลาดส่งออก (market concentration) ทำให้อำนาจต่อรองของไทยในห่วงโซ่อุปทานมันสำปะหลังโลกมีจำกัด ผู้ซื้อรายใหญ่อาจกำหนดราคาและเงื่อนไขได้ในระดับหนึ่ง ถือเป็นความเปราะบางของอุตสาหกรรมไทย
- **ข้อจำกัดด้านนวัตกรรมและการวิจัย** แม้ไทยจะมีการปรับปรุงพันธุ์และเทคโนโลยีอยู่บ้าง แต่การลงทุนด้าน R&D เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ยังไม่มากพอเมื่อเทียบกับความต้องการ ไทยยังขาดผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังที่มีมูลค่าเพิ่มสูงหรือแตกต่างจากคู่แข่งอย่างชัดเจน งานวิจัยการใช้มันสำปะหลังในผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เช่น พลาสติกชีวภาพ ชีวเคมี หรืออาหารเพื่อสุขภาพ ยังอยู่ในวงจำกัด ทำให้ไม่สามารถสร้างจุดขาย (value proposition) ใหม่ ๆ เพื่อยกระดับอุตสาหกรรมได้เต็มที่
- **ปัญหาด้านคุณภาพและมาตรฐานบางประการ** การผลิตมันสำปะหลังของไทยส่วนหนึ่งยังประสบปัญหาคุณภาพไม่สม่ำเสมอ เช่น ปริมาณแป้งในหัวมันสดที่ผันแปรตามฤดูกาล การปนเปื้อนสิ่งเจือปนในมันเส้น (ดิน ทรายละเอียด) หรือมาตรฐานการผลิตในฟาร์มและโรงงานที่ต้องพัฒนาให้ได้มาตรฐานสากล (เช่น GAP GMP HACCP) อย่างทั่วถึง หากไม่เร่งแก้ไขก็อาจเสียโอกาสในตลาดพรีเมียมที่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานสินค้า

ความท้าทายจากปัจจัยภายนอก

- **ความผันผวนของอุปสงค์โลกและการแข่งขันที่ทวีความรุนแรง** ดังที่กล่าวมา ความเสี่ยงจากการพึ่งพาส่งออกจีน เป็นภัยคุกคามใหญ่ หากจีนลดการนำเข้าไม่ว่าด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ นโยบาย หรือการพึ่งพาวัตถุดิบอื่น จะกระทบไทยทันที นอกจากนี้ การเติบโตของผลผลิตมันสำปะหลังในประเทศเพื่อนบ้าน (กัมพูชา ลาว เมียนมา เวียดนาม) จะเพิ่มอุปทานในภูมิภาคและเข้ามาแย่งส่วนแบ่งตลาดส่งออกของไทยมากขึ้น

เรื่อย ๆ คู่แข่งเหล่านี้บางรายอาจได้รับการสนับสนุนจากนักลงทุนและผู้ซื้อจากจีนโดยตรง ทำให้ห่วงโซ่อุปทานสั้นลงและลดการพึ่งพาผลผลิตมันสำปะหลังจากไทย

- **โรคพืชและศัตรูพืชระบาดรุนแรง** โรคใบด่างมันสำปะหลัง (CMD) ที่แพร่ระบาดในภูมิภาคเป็นภัยคุกคามทางชีวภาพที่อาจสร้างความเสียหายวงกว้าง หากไม่สามารถควบคุมได้ทันทั่วทั้งพื้นที่อาจทำให้ผลผลิตตกต่ำลงมากในบางปี เช่นเดียวกับการระบาดของแมลงอย่างเพลี้ยแป้งที่เคยเกิดขึ้น ความถี่และความรุนแรงของการระบาดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและระบบนิเวศการปลูกเชิงเดี่ยว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของวัตถุดิบและต้นทุนการผลิตอย่างมีนัยสำคัญ
- **ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายพลังงานและวัสดุทดแทน** ส่วนหนึ่งของอุปสงค์มันสำปะหลังมาจากการผลิตเอทานอลเป็นเชื้อเพลิงผสมในน้ำมัน แต่หากในอนาคตมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายพลังงาน เช่น การหันไปใช้ยานยนต์ไฟฟ้า (EV) มากขึ้น ส่งผลให้ลดความต้องการน้ำมันเชื้อเพลิง หรือการพัฒนาเชื้อเพลิงชีวภาพจากวัตถุดิบอื่น (เช่น สาหร่าย หรือของเสียการเกษตรอื่น) ก็อาจทำให้ความต้องการมันสำปะหลังในภาคพลังงานลดลง นอกจากนี้ การคิดค้นวัสดุใหม่ ๆ ที่อาจมาทดแทนแป้งมันสำปะหลังในบางอุตสาหกรรม (เช่น วัสดุสังเคราะห์ที่ทดแทนแป้งในการผลิตพลาสติกหรือกา) ก็เป็นความเสี่ยงที่ต้องติดตาม
- **มาตรการกีดกันทางการค้าที่เข้มงวดขึ้น** แนวโน้มมาตรการทางการค้าของประเทศผู้นำเข้าอาจเข้มงวดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดมาตรฐานสารพิษตกค้างในสินค้าเกษตร มาตรฐานแรงงานในกระบวนการผลิต หรือนโยบายลดการตัดไม้ทำลายป่า ฯลฯ หากไทยยังมีการใช้สารเคมีมากหรือมีการบุกรุกป่าเพื่อปลูกมันสำปะหลัง อาจส่งผลให้ต้องเผชิญแรงกดดันด้านการส่งออกในรูปแบบกฎระเบียบหรือข้อกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) จากต่างประเทศ ซึ่งจะกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงตลาดของสินค้าไทยในระยะยาว
- **ความแปรปรวนของภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ** ภาวะโลกร้อนทำให้ความถี่ของปรากฏการณ์เอลนีโญและลานีญาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดภัยแล้งรุนแรงสลับกับน้ำท่วมฉับพลันบ่อยครั้งขึ้น เหตุการณ์สุดขั้วเหล่านี้คาดการณ์ล่วงหน้าได้ยาก และมักสร้างความเสียหายต่อผลผลิตการเกษตรรวมถึงมันสำปะหลังอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ถือเป็นความเสี่ยงเชิงระบบที่ต้องหาแนวทางบริหารจัดการ เช่น การกระจายพื้นที่ปลูก การพัฒนาระบบประกันภัยพืชผล หรือการใช้พันธุ์ทนแล้ง/น้ำท่วม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป อุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยมีจุดแข็งที่โดดเด่นหลายประการ โดยเฉพาะสถานะการเป็นผู้ส่งออกหลักของโลกและฐานการผลิตที่มีความพร้อม อย่างไรก็ตาม ภัยคุกคามด้านประสิทธิภาพและการพึ่งพาตลาดเพียงไม่กี่ตลาด รวมถึงภัยคุกคามภายนอกจากคู่แข่งและความไม่แน่นอนต่าง ๆ ทำให้เกิดความเสี่ยงสูง การใช้ประโยชน์จากโอกาสที่มี ไม่ว่าจะเป็นตลาดใหม่หรือเทคโนโลยีใหม่ จึงจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการแก้ไขจุดอ่อนและการป้องกันความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ

4.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการค้าสินค้ามันสำปะหลังของไทย

เพื่อนำอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย การกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกและเชิงรับสามารถพิจารณาได้ตามกรอบการเชื่อมโยงจุดแข็งจุดอ่อนภายใน กับโอกาสภัยคุกคามภายนอก ดังแนวทางต่อไปนี้

1) **อาศัยความได้เปรียบที่ไทยมีอยู่ในการรุกเข้าสู่ตลาด/ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ** เช่น ใช้ความเป็นผู้นำการส่งออกและเครือข่ายคู่ค้าเดิมในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังใหม่ที่มีมูลค่าสูง (เช่น พลาสติกชีวภาพ ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ) ตลาดต่างประเทศที่มีศักยภาพ โดยรัฐสามารถมอบหมายทูตพาณิชย์และจับมือภาคเอกชนจัดกิจกรรมขยายตลาดในประเทศเป้าหมาย เช่น ลาตินอเมริกาและยุโรป ซึ่งเริ่มดำเนินการแล้วบางส่วน (เช่น แผนการส่งคณะผู้แทนการค้าไปส่งเสริมผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังในจีนและเปิดตลาดใหม่ในเม็กซิโก ชิลี ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เป็นต้น) อีกทั้งควรใช้จุดแข็งด้านคุณภาพและความน่าเชื่อถือ (เช่น สินค้าแป้งมันสำปะหลังไทยปลอด GMO) มาเป็นจุดขายเจาะกลุ่มผู้ซื้อที่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานและความปลอดภัยอาหาร นอกจากนี้ ไทยสามารถใช้ความพร้อมของโรงงานแปรรูปในประเทศให้เป็นฐานการผลิตสินค้าใหม่ ๆ เหล่านี้ได้ทันทีเมื่อมีตลาดรองรับ

2) **เน้นการใช้โอกาสและทรัพยากรที่มีเพื่อปรับปรุงจุดอ่อนภายในประเทศ** เช่น ปัญหาสภาพต่ำและต้นทุนสูง สามารถแก้ไขได้โดยการเร่งนำ เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่มาใช้ ซึ่งสอดคล้องกับโอกาสด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านการเกษตรในปัจจุบัน รัฐควรจัดให้มีโครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร (เช่น สนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรซื้อรถไถดำ เครื่องปลูกหรือเครื่องเก็บเกี่ยวอย่างทั่วถึง) รวมถึงขยายโครงการที่มีอยู่แล้วอย่างสินเชื่อเพื่อติดตั้งระบบน้ำหยดและเทคโนโลยีลดต้นทุนในไร่ ให้ครอบคลุมเกษตรกรมากขึ้น ตลอดจนถ่ายทอดองค์ความรู้การทำเกษตรแบบเข้มข้นและการปรับปรุงดินให้แก่เกษตรกรในวงกว้าง โอกาสด้านความร่วมมือระหว่างประเทศก็ควรถูกนำมาใช้แก่จุดอ่อน เช่น ร่วมมือกับประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ (ไนจีเรีย บราซิล) ในการวิจัยพัฒนาสายพันธุ์มันสำปะหลังที่ให้ผลผลิตสูงและทนต่อโรค/แล้ง ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพการผลิตของไทยเอง ในด้านการตลาด ควรใช้โอกาสของตลาดใหม่ลดการพึ่งพาตลาดเดิม แก่จุดอ่อนเรื่องกระจุกตัวของตลาดโดยพัฒนาฐานลูกค้าให้หลากหลาย ทั้งนี้ ภาครัฐสามารถเจรจาความร่วมมือทางการค้า (เช่น FTA หรือข้อตกลงซื้อขายแลกเปลี่ยน) กับประเทศผู้นำเข้าศักยภาพใหม่ ๆ เพื่อสร้างตลาดรองรับเพิ่มเติม นอกจากนี้ ควรลงทุนในนวัตกรรมผลิตภัณฑ์โดยจับมือระหว่างสถาบันวิจัยกับภาคเอกชน ใช้โอกาสกระแสรักสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาสินค้าใหม่ เพื่อลดจุดอ่อนเรื่องสินค้ายังจำกัดในแบบดั้งเดิม

3) **ใช้จุดแข็งที่มีปกป้องธุรกิจจากปัจจัยลบภายนอก** เช่น จากการที่ประเทศเพื่อนบ้านมีผลผลิตเพิ่มขึ้นและราคาแข่งขันกันสูง ไทยควรเน้นสร้างความแตกต่างด้านคุณภาพและตราสินค้า (branding) ของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไทยให้เป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น เช่น การสร้างมาตรฐานคุณภาพแป้งมันที่สูงกว่าคู่แข่ง การรับรองสินค้าว่าผลิตอย่างยั่งยืน (Environmentally Sustainable) หรือเป็นมิตรต่อชุมชน ซึ่งอาจใช้ความร่วมมือของภาครัฐและสมาคมผู้ส่งออกในการกำหนดมาตรฐานและส่งเสริมภาพลักษณ์สินค้าไทย จุดแข็งด้านเครือข่ายความร่วมมือในอุตสาหกรรมก็ควรถูกนำมาใช้ในการจัดการปัญหาเชิงระบบ เช่น การร่วมมือกันระหว่างโรงงาน ผู้ส่งออก และเกษตรกรในการกระจายความเสี่ยงด้านตลาดและราคา เช่น ทำสัญญาข้อตกลงล่วงหน้า (Contract Farming) เพื่อให้

เกษตรกรมีตลาดรองรับแน่นอนและลดแรงกดดันเมื่อราคาตลาดผันผวน กรณีความเสี่ยงค่าเงินและโลจิสติกส์ ควรใช้ประสบการณ์และความร่วมมือของผู้ส่งออกไทยที่เคยผ่านสถานการณ์ยากลำบากในอดีต ร่วมกันวางแผนบริหารจัดการสต็อกและการขนส่งอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาความสามารถในการส่งมอบแม้ในช่วงที่ต้นทุนปรับตัวสูงขึ้น (ดังที่ไทยเคยทำได้ในปี 2564 จากการบริหารสต็อกจนส่งมอบสินค้าได้ต่อเนื่อง) สำหรับภัยคุกคามด้านโรคระบาดพืชไทยสามารถใช้จุดแข็งด้านโครงสร้างองค์กร (เช่น กรมวิชาการเกษตรและเครือข่ายเกษตรกร) ในการเฝ้าระวังและรับมือ กล่าวคือ สร้างระบบแจ้งเตือนและระดมกำลังควบคุมโรค/แมลงศัตรูพืชทันทีที่พบการระบาดในพื้นที่หนึ่ง ๆ เพื่อลดการลุกลาม ซึ่งที่ผ่านมาเครือข่ายเกษตรกรไทยมีบทบาทมากในการแจ้งเบาะแสโรคใบด่างและทำลายแปลงที่ติดโรค

4) ลดความเสียหายจากจุดอ่อนและภัยคุกคามที่มีอยู่ เช่น จากจุดอ่อนเรื่องรายได้เกษตรกรไม่แน่นอน และภัยคุกคามด้านราคาตลาดโลกผันผวน ภาครัฐควรดำเนินมาตรการกันชน เช่น โครงการประกันรายได้หรือกองทุนรักษาเสถียรภาพราคาที่เป็นพหุและทันการณ์ เพื่อคุ้มครองเกษตรกรไม่ให้ประสบภาวะขาดทุนหนักเมื่อราคาตกต่ำ เป็นการรักษากำลังการผลิตไม่ให้หดตัวไปตามวัฏจักรราคาลง นอกจากนี้ควรมีนโยบายสนับสนุนให้เกษตรกรกระจายความเสี่ยงในการเพาะปลูก ไม่ปลูกพืชมันสำปะหลังบนพื้นที่ทั้งหมดของตนแต่เพียงชนิดเดียว ควรมีพืชหมุนเวียนหรือพืชทางเลือกในบางสัดส่วน เพื่อป้องกันความเสียหายหากเกิดโรคระบาดหรือภัยธรรมชาติที่กระทบมันสำปะหลังรุนแรง แนวทางนี้ภาครัฐอาจส่งเสริมผ่านการอบรมและจัดหาตลาดสำหรับพืชทางเลือกเสริมให้เกษตรกร สำหรับโรงงานแป้งและผู้ส่งออกก็ควรลดจุดอ่อนด้านต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพภายในองค์กรของตนอย่างเข้มงวด เพื่อเตรียมพร้อมรับมือช่วงตลาดซบเซา เช่น ลงทุนในเครื่องจักรประหยัดพลังงาน ลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต ตลอดจนสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เพื่อลดการพึ่งพาสินค้าหลักบางตัวมากเกินไป เตรียมองค์กรให้ “ลีน (Lean)” และยืดหยุ่นพอที่จะอยู่รอดได้ในสถานการณ์เลวร้าย โดยลดจุดอ่อนที่มีอยู่ให้น้อยที่สุด และเลี่ยงการเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงทางตรง เมื่อเป็นไปได้ (เช่น หลีกเลี่ยงตลาดที่มีความไม่แน่นอนสูง หรือทำประกันความเสี่ยงเมื่อจำเป็น)

4.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มมูลค่าและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

จากการวิเคราะห์ข้างต้น แนวทางสำคัญในการยกระดับอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยคือการเปลี่ยนผ่านจากการส่งออกวัตถุดิบขั้นต้นไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุตสาหกรรม ควบคู่กับการพัฒนาความยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ดังนี้

- **เน้นการแปรรูปเชิงลึกและนวัตกรรม** แทนที่จะพึ่งพาการส่งออกมันเส้นหรือแป้งดิบเป็นหลัก ไทยควรผลักดันการลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นปลายที่ใช้มันสำปะหลังเป็นวัตถุดิบ เช่น **อุตสาหกรรมชีวภาพ** (ผลิตภัณฑ์พลาสติกชีวภาพ ชีวเคมีภัณฑ์) **อุตสาหกรรมอาหารและโภชนาการ** (ผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ สารให้ความหวานแทนน้ำตาล วัตถุเจือปนอาหารจากแป้งมัน) และ **อุตสาหกรรมพลังงานสะอาด** (เชื้อเพลิงชีวภาพรุ่นใหม่ เช่น biogas bioethanol สำหรับเคมีภัณฑ์) เป็นต้น การเพิ่มมูลค่าด้วยนวัตกรรมจะช่วยสร้างตลาดใหม่ ลดการแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นที่ส่งออกสินค้าเกษตรขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกัน และเพิ่มรายได้

เข้าประเทศมากขึ้นเมื่อเทียบกับหน่วยวัตถุดิบ ยกตัวอย่างเช่น ปัจจุบันมีผู้ประกอบการไทยบางรายเริ่มผลิตเม็ดพลาสติกชีวภาพจากแป้งมันสำปะหลังเพื่อส่งออก ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางนี้

- **ลดการพึ่งพาตลาดส่งออกใดตลาดหนึ่ง** บทเรียนจากการพึ่งพาตลาดจีนที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่าการกระจายตลาดมีความจำเป็นอย่างยิ่ง รัฐควรมียุทธศาสตร์กระจายความเสี่ยงด้านตลาด ทั้งการรักษาฐานตลาดเดิม และเร่งขยายตลาดใหม่อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจตั้งเป้าหมายลดสัดส่วนการส่งออกไปตลาดใดตลาดหนึ่งไม่ให้เกินกว่าร้อยละที่กำหนด (เช่น ไม่เกินร้อยละ 40-50 ของทั้งหมด) ในระยะยาว การบุกเบิกตลาดใหม่ อาจทำผ่านความร่วมมือทางการค้าและการทูต เช่น ใช้ประโยชน์จาก FTA ไทย-ออสเตรเลีย/นิวซีแลนด์ ผลักดันการขายมันสำปะหลังไปยังภูมิภาคโอเชียเนียมากขึ้น หรือเจรจากับกลุ่มประเทศแอฟริกาเพื่อส่งออกแป้งมันในอุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ การส่งเสริมการใช้มันสำปะหลังในประเทศ ก็เป็นอีกทางออก ในการลดการพึ่งพาตลาดส่งออก เช่น ส่งเสริมการใช้มันเส้นในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ไทยมากขึ้น (รัฐบาลตั้งเป้าให้โรงงานอาหารสัตว์ใช้มันเส้นแทนข้าวโพดอย่างน้อย 5 แสนตันต่อปี) หรือส่งเสริมให้โรงงานเอทานอลในประเทศใช้หัวมันสดผลิตเอทานอลเพิ่มขึ้นเมื่อราคาคงต่ำ เพื่อดูดซับผลผลิตส่วนเกินภายในประเทศ
- **การสนับสนุนเชิงนโยบายและโครงสร้างพื้นฐาน** ภาครัฐต้องมีบทบาทชัดเจนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน **ด้านการเงิน** ควรจัดหาแหล่งทุนและสิ่งจูงใจให้กับโครงการแปรรูปมันสำปะหลังที่มีมูลค่าเพิ่มสูง เช่น เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำหรือยกเว้นภาษีสำหรับโรงงานผลิตพลาสติกชีวภาพ หรือผลิตภัณฑ์อาหารนวัตกรรมจากมันสำปะหลัง **ด้านองค์ความรู้** ลงทุนในศูนย์วิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีมันสำปะหลังระดับชาติ เชื่อมโยงมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย และภาคเอกชนให้ทำงานร่วมกัน เน้นการปรับปรุงพันธุ์ที่ตอบโจทย์ (เช่น พันธุ์แป้งสูงทนแล้งทนโรค พันธุ์มันสำปะหลังข้าวเหนียวหรือแฉกซี่) และการพัฒนาเทคนิคการปลูกที่แม่นยำ **ด้านโครงสร้างพื้นฐาน** ปรับปรุงระบบชลประทานและแหล่งน้ำในพื้นที่ปลูกสำคัญ ลดความเสี่ยงภัยแล้งระยะยาว รวมถึงพัฒนาระบบโลจิสติกส์และการกระจายสินค้าที่มีประสิทธิภาพ (เช่น ศูนย์กระจายสินค้าและท่าเรือส่งออกเฉพาะสำหรับสินค้ามันสำปะหลัง) เพื่อลดต้นทุนการขนส่งและเวลาเรือคิวส่งออก
- **การพัฒนาที่ยึดหลักความยั่งยืน** ความยั่งยืนต้องครอบคลุมทั้ง **ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม** ควบคู่กัน ในเชิงสิ่งแวดล้อม ควรสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรแบบยั่งยืน เช่น ปลูกพืชหมุนเวียนบำรุงดิน ลดการใช้สารเคมีหันมาใช้ชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช และป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าใหม่โดยส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตในพื้นที่เดิม การจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืน (sustainable agriculture) โดยการสร้างแรงจูงใจผ่านโครงการรัฐ หรือการให้ราคาพิเศษสำหรับผลผลิตที่ได้มาตรฐาน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่วนในเชิงสังคม ต้องดูแลให้เกษตรกรรายย่อยและแรงงานภาคการผลิตได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นและคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น เช่น ส่งเสริมระบบเกษตรกรรมกลุ่มที่มีกำลังต่อรองในตลาด หรือโครงการสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับแรงงานในภาคการผลิต นอกจากนี้ ควรสื่อสารประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักแก่ผู้บริโภค

และผู้ซื้อทั่วโลกว่าอุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยมุ่งสู่ความยั่งยืนทั้งห่วงโซ่ คุณภาพชีวิตเกษตรกรดี สิ่งแวดล้อมไม่ถูกทำลาย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์และมูลค่าของสินค้าไทยในระยะยาว

โดยสรุป อุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทยปี 2568 อยู่บนจุดเปลี่ยนสำคัญที่ต้องปรับตัวเพื่อรองรับการแข่งขันและความเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกในอนาคต การมุ่งเน้นเพิ่มมูลค่าด้วยนวัตกรรม ลดการพึ่งพาตลาดส่งออกหลัก กระจายความเสี่ยง และลงทุนในความยั่งยืนจะเป็นหัวใจของการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของภาครัฐและความร่วมมือของทุกภาคส่วน เชื่อว่าไทยจะสามารถรักษาความเป็นผู้นำด้านมันสำปะหลังและต่อยอดสู่การเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมมันสำปะหลังที่ทันสมัยและยั่งยืนในเวทีโลกได้อย่างมั่นคงในอนาคต

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
กองนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าสินค้าเกษตร
พฤษภาคม 2568

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
Trade Policy and Strategy Office

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

1. กรมการค้าต่างประเทศ, <http://www.dft.go.th/th-th/กฎหมาย>
2. กรมการค้าต่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์ – ข่าวประชาสัมพันธ์ “การส่งออกมันสำปะหลังพื้นผิวในรอบ 14 เดือน หนูนราคาดีขึ้น” (ลุยเจาะตลาดมันสำปะหลัง ส่งออกพื้นผิวในรอบ 14 เดือน หนูนราคาดีขึ้น) (ข้อมูลภาพรวมปี 2567)
3. กรมการค้าภายใน, <http://www.dit.go.th/>
4. คิค้า.com
5. ศูนย์ข้อมูลเชิงลึกอุตสาหกรรมชีวภาพ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, [https:// bioinnovationlinkage.oie.go.th/](https://bioinnovationlinkage.oie.go.th/)
6. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, <https://oae.go.th/>
7. สถาบันอาหาร, <https://fic.nfi.or.th/>
8. สถาบันวิจัยกรุงศรี, “แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม 2563-2565: มันสำปะหลัง” (วิเคราะห์ภาวะมันสำปะหลังไทย ช่วงปี 2558-2562)
9. สถาบันวิจัยกรุงศรี, “แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม 2566-2568: มันสำปะหลัง” (ข้อมูลภาวะตลาดปี 2564-2566 และแนวโน้ม)
10. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) – รายงานสถานการณ์การผลิตมันสำปะหลังปีต่างๆ (ผลผลิต พื้นที่ ผลผลิตต่อไร่)
11. สมาคมแปรรูปมันสำปะหลังไทย – รายงานภาวะการส่งออกมันสำปะหลังรายเดือน/ปี

ภาษาอังกฤษ

1. Aida, T. (2022). Integrating Agricultural and Industrial Development. In Agricultural Development in Asia and Africa: Essays in Honor of Keiji Otsuka (pp. 305-316). Singapore: Springer Nature Singapore.
2. Chuenchoovit, W., & Treesilvattanukul, K. (2018). Proposing alternatives in achieving Thai cassava agro-industry stability. KnE Life Sciences, 261-267.
3. Global Trade Atlas, <https://connect.ihsmarket.com/gta>
4. Fu, X. (2021). Cassava as an Important Staple Food and Its Application in the Food Industry--A Review. Cornell University.
5. Naruetharadhol, P., Ketkaew, C., & Srisathan, W. A. (2022). Innovative price-setting approaches to high-value products: A pricing method for agribusiness farmers. Heliyon, 8(9).
6. Rozi, F., Krisdiana, R., & Sutrisno, I. (2021, December). Pattern of Cassava demand as the promising commodity in the future. In 1st International Conference on Sustainable Agricultural Socio-Economics, Agribusiness, and Rural Development (ICSASARD 2021) (pp. 31-36). Atlantis Press.